

**Чернігівська державна обласна універсальна
наукова бібліотека ім.В.Г. Короленка
Борзнянська централізована бібліотечна система**

Борзна

Бібліографічний покажчик

Чернігів – 2008

91. 9: 63
Б 82

Борзна: Бібліогр. покажч. /Скл. Волошина Л. І., І. Я. Каганова, Л. В. Студьонова; Відп. за вип. П. В. Грищенко. – Чернігів, 2008. – 72 с.

Складачі: Волошина Л. І., Каганова І. Я., Студьонова Л. В.
Відп. за вип. Грищенко П. В.
Комп'ютерний набір: Студьонова Л. В.
Комп'ютерне макетування: Даценко В. М.
Ризограф ОУНБ ім. В. Г. Короленка
Тираж 200

ПЕРЕДМОВА

Є на карті Чернігівщини місто Борзна. Розкинулось воно на берегах річки Борзенки, яка згадується у літописах XI-XII ст. Краєзнавець Михайло Москаленко вважає, що Борзна як поселення існувала вже у XII столітті. За його версією, «давньоруське городище як праматір Борзни було стерте з лиця землі монголо-татарами, а через певний час відродилось уже на місці сучасного Замку (вул. Шевченка)». Проте дослідник переконаний, що без справжніх розкопок у замковій частині міста не можна визначити точну дату заснування Борзни.

Тому поки що приймемо за основу дату заснування Борзни XVI століття, як зазначено у багатьох сучасних історичних джерелах.

Походження назви також суперечливе. Одні дослідники твердять про польське походження від слова «борзий» - швидкий. Інші від слів «борозна», «борона», «борть».

Безперечно одне: Борзна входила до складу Чернігово-Сіверщини. До 1620 року вона вже була значним поселенням, яке перебувало пізніше під польськими панами і Москвою. У 1634 р. Борзна належала московському боярину Михайлові Борисовичу Шеїну. Того ж року одержала магдебурзьке право. Після переходу Сіверщини під польську корону місто дісталось помічникові воєводи Франциску Вишелю Цезановському.

Під час національно-визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницького Борзна відіграла значну роль у суспільно-економічному, військово-політичному устрої Лівобережної України. У травні 1648 р. місто було визволено козацькими військами і стало центром сотні Чернігівського полку. У 1650 році Борзнянська сотня входила до складу Ніжинського полку, сотником якої був Олексій Веридарський. Як зазначає краєзнавець Михайло Москаленко, канцелярія другої сотні знаходилась в Оленівці. Тут сотник та його дружина Марія, дочка полковника Василя Часника, мали володіння. У період з 1654 до 1780 рр. Борзнянськими сотниками були представники роду Забіл. Володіли містечком також наказний гетьман І.Золотаренко, генеральний обозний С.Кочубей. Борзна поступово розширювала свою територію за рахунок передмість Нове Місто, Кустівка, Підкупішівка, села Конюшівка та слободи Часниківка.

У першій половині XVII ст. Борзна мала свій герб: на червоному полі – золотий мальтійський хрест, встановлений на срібляному напівмісяці. Герб Борзни був затверджений 1782 року та уніфікований у 1857 році. Прикрашав місто до 1917 року.

У другій половині XVII ст. зведено Борзнянську фортецю, важливим елементом укріплень якої був дерев'яний замок – палац. Він мав вихід до річки Борзенки, яка створювала природну перешкоду з південно – західного боку. Пізніше фортецю було реконструйовано. Наприкінці XVIII ст. на території Борзнянської фортеці були муровані Благовіщенська, Успенська, Троїцька і Миколаївська та дерев'яні Воскресенська і Пречистенська церкви.

Після утворення Чернігівської губернії Борзна стала центром Борзнянського повіту. Початок XIX ст. ознаменувався подіями Вітчизняної війни 1812 року. У Борзнянському повіті було сформовано ополчення у складі 1013 міщан та поміщицьких селян. Серед ополченців було багато жителів Борзни.

У першій треті XIX ст. Борзна переживала нелегкі часи. Почастішали пожежі, бо будинки в місті були дерев'яними, під солом'яними стріхами. Не вистачало продовольства внаслідок неврожаю 1834 р. Однак влада надавала допомогу населенню.

Поступово Борзна перебудовувалась Ширшими ставали вулиці. З'явилась поштова станція. Містом управляли органи самоврядування (магдебурзьке право на той час було скасовано). Громада дбала про те, щоб до них прийшли люди компетентні і шановані. На початку 60-х років XIX ст. Борзнянську міську думу очолював Степан Білоус – з купців.

Для соціально-економічного розвитку міста велике значення мали Київсько-Петербурзьке шосе, Любаво-Роменська і Курсько-Київська залізниця, Київсько-Московська поштова дорога.

Головним заняттям борзнянців було хліборобство. Сіяли дуже багато жита, гречки, вівса, маку. Пшениці і картоплі – дуже мало.

За даними краєзнавця Михайла Москаленка, в середині XIX ст. у Борзні мешкало 2346 людей. Кожна сім'я налічувала близько 7 – 8 душ. До кінця століття місто мало 4 церкви, 5 мостів, 2 майдани, 43 вулиці і провулок, в'язницю, 31 лавку, лікарню, попечителем якої у 80-х роках був П.М.Ге – син видатного художника М.М.Ге. У місті діяли три ярмарки. Випускала продукцію високої якості тютюнова фабрика Платона Колодєєва. Працював цукровий завод. З інших промислових підприємств того часу варто назвати 2 винокурні, 7 миловарень, 5 шкірзаводів, 14 цегельні.

Борзнянці не стояли осторонь освітнього процесу. Здобували знання у повітовому училищі, відкритому 15 серпня 1824 р. коштом Григорія Степановича Тарновського, качанівського поміщика. У 1898 р. з'явився новий учбовий заклад – трирічна Борзнянська школа садівництва, городництва і бджолярства, яку до 1917 р. закінчило 250 чоловік.

XX століття Борзна зустріла як провінційне містечко із своїми подіями місцевого значення. Однак не обминули її події війни з Японією та революції 1905-1907 рр. З 1908 р. до 1914 р. повітове земство посприяло у Борзні будівництву народного дому та амбулаторії, спорудженню тротуарів, освітленню вулиць, відкриттю міського громадського банку, утворенню телефонної мережі тощо. У 1915 р. для потреб земства було придбано автомобіль.

Лютнева революція 1917 р. змінила уклад життя Борзни. Весною була утворена Рада робітничих, селянських і солдатських депутатів. У місті встановилось двовладдя. Жовтневі події 1917 р. назавжди змінили державний устрій. Радянську владу в Борзні встановлено у січні 1918 р. Переживши лихоліття громадянської війни, Борзна почала процес відбудови. У місті запрацювала електростанція, відкрились педагогічні курси, дитяча художня студія, народний дім, дві бібліотеки, хата-читальня тощо.

Страшним молохом впав на борзнянців голодомор 1932-1933 рр. Не встигли оговтатись, як почалася війна. У дворічний період окупації у місті діяла підпільна комсомольська організація, яка підтримувала зв'язок із партизанським загonom. На фронтах Великої Вітчизняної війни полягло 562 борзнянці. З 1966 р. – Борзна – місто, районний центр з аграрно-промисловим комплексом.

У місті народились видатні діячі земства, української культури, освіти і науки І.І.Петрункевич, М.І.Антоновський, Х.Д.Алчевська, Г.Н.Кальченко, Є.П.Вотчал, А.А.Олійник, О.Ф.Саєнко та інші. Взимку 1847 р. у Борзні жив Т.Г.Шевченко. Між 1861 і 1863 рр. місто відвідала Марко Вовчок разом із своїм чоловіком, фольклористом та етнографом О.В.Марковичем для збирання пісенної творчості борзнянців.

Бібліографічний покажчик «Борзна» має за мету представити широкому загалу дослідників та викладачів історії, студентів, старшокласників, працівників бібліотек та музеїв, краєзнавців, всіх, хто цікавиться історією рідного краю, літературні джерела з історії та культури міста. Покажчик не претендує на вичерпність.

Посібник складається з наступних розділів:

- Загальні праці.
- Археологія. Історія. Геральдика.
- Видатні діячі, життям і діяльністю пов'язані з Борзною.

Порядок розташування матеріалів у розділах – за алфавітом авторів та назв книг і статей. Другий розділ посібника має окремі підрозділи “Джерела” та “Література”. Третій розділ посібника носить біобібліографічний характер. Добір матеріалу завершено 1 листопада 2007 року. Бібліографічний опис видань здійснено відповідно існуючим державним стандартам. В анотаціях наводиться додаткова інформація щодо окремих праць.

Посібник супроводжується допоміжним апаратом, що складається з “Алфавітного покажчика авторів, назв книг і статей”, “Іменного покажчика”.

ЗАГАЛЬНІ ПРАЦІ

1. БОРЗНА //Настольный энциклопедический словарь /4-е перераб. изд. А.Гранат и Ко. – М., 1900. – Т. 1. – С. 65.
2. БОРЗНА //БСЭ. - 3-е изд. – М., 1970. – Т.3. – С.567.
3. БОРЗНА //Чернігівщина: Енцикл. довідн. – К.,1990.– С.83– 85.
4. БОРЗНА //Енциклопедія українознавства /Перевид. в Україні. – К., 1993. – Т.1. – С.159.
5. БОРЗНА //Материалы для географии и статистики России. Черниговская губерния /Сост. М.Домонтович. – Спб., 1865. – С. 602 – 603.
6. БОРЗНА: Описание /Сост. свящ. В.Комаровским и доп. архиеп. Филаретом //Вісті Борзнянщини – 1993. – 2 черв., 9 черв., 16 черв., 23 черв., 30 черв., 7 лип., 14 лип., 21 лип., 28 лип., 4 серп., 11 серп., 18 серп.
7. БОРЗНА: Історія міста і сіл р-ну //Вісті Борзнянщини.– 1993. – 20 жовт.
8. ВИНОГРАДСКИЙ Д.С. Название городов, сел и рек Черниговщины //Мовознавство. – К., 1957. – Т.ХІV. – С.3 – 10.
С.4: Борзна.
9. ГЕОГРАФИЧЕСКИЙ энциклопедический словарь: Географ. названия /Гл. ред. А.Ф. Трешников; Редкол.: Э. Алаев, П. Маламлиев, А. Воронов и др. – М.: Сов. энцикл., 1983. – 528 с., ил.
С. 63: Борзна.
10. ДЕРЖАВНИЙ архів Чернігівської області: Анот. реєстр описів. Т.1. Ч.1: Фонди дорад. періоду /Гол. редкол.: Г.Боряк, В.Волковинський, Л.Гурбова та ін., відп. ред. т. Р.Воробей. – Чернігів: РВК “Десн. правда”, 2005. – 408 с.
С. 162, 165, 208, 213, 215, 224, 227, 229, 231, 232, 236,
255, 263, 268, 269, 273, 274, 276 – 278, 283, 284, 294,
11. ІСТОРІЯ міст і сіл Української РСР: В 26-ти т. Чернігівська область – К.: УРЕ, 1972. – 779 с.
С.198 – 228: Борзна.
12. ІСТОРІЯ городов и сел Украинской ССР: В 26-ти т. Черниговская область. – К.: УРЕ, 1983. – 814 с.
С. 217 – 227: Борзна.
13. ІСТОРІЯ назв. Басейн Дніпра: Борзна – Ічня – Мена – Щорс //Наука і суспільство. – 1966. – №4. – С.41.
14. КРУГЛЯК Ю.М. Ім’я вашого міста: Походження назв міст і селищ міського типу УРСР. – К.: Наук. думка, 1978. – 151 с.
С. 18: м. Борзна.
15. КУРОВСЬКИЙ К. З історії рідного краю //Вісті Борзнянщини. – 1994. – 11 трав.
16. ЛИМАН О. Чи відомо Вам, що... //Комуністична праця (Борзна). – 1992. – 30 жовт.
Виникнення міста.
17. МОСКАЛЕНКО М. Зазираючи в товщу століть: літопис краю //Вісті Борзнянщини. – 1993. – 5 трав.
18. МОСКАЛЕНКО М. На берегах Борзни – ріки. – Чернігів: РВВ упр. по пресі, 1995. – 106 с.
19. ОЛІЙНИК О. Славою не обділена [історія Борзни] //Комс. гарт (Чернігів).– 1972. – 12 жовт.

20. ОЛІФЕР В., Луговець Д., Семенова О. З давнини до сучасності : Нариси з історії Борзнянщини //Комуністична праця. – 1987. – 5 берез.

21. ПО СІВЕРЯНСЬКІЙ землі: Борзнян. календар 2001 – 2002 р. /Передм. М.Голиці; авт. тексту О.Оленівська; фото К.Голубєва, І.Перегуди. – К.: 2001. – 16 с.

22. СЛОВАРЬ географических названий СССР /ГУКГ, ЦНИИ ГА и К. – 2-е изд. – М.: Недра, 1983. – 296 с.

С.38: Борзна, Борзнянський р-н.

23. ТОПЧІЙ В. Що в імені тобі моїм?: [Історія топоніму Борзна] //Черніг. відом. – 1992. – 1 груд. – С.4.

24. ЯБЛОНОВСЬКИЙ О. Чернігівщина /Пер. з пол. І.Кондратьєва //Сіверян. літопис. – 1997. – №1 – 2. – С.130 – 140.

С. 135: Походження міста.

25. ЯНКО М.Т. Топонімічний словник – довідник Української РСР. – К.: Рад. шк., 1973. – 179 с.

С. 26 – 27: Коротка довідка про походження назви міста.

26. ЯНКО М.Т. Топонімічний словник України: Словник– довідник. – К.: Знання, 1998. – 432 с.

С.55: Борзна.

АРХЕОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ. ГЕРАЛЬДИКА АРХЕОЛОГІЯ

27. АРХЕОЛОГІЯ Української РСР: В 3 – х т. Т. 2. Скіфо– сарматська та антична археологія /Редкол. т.: В.О.Анохін та ін. – К.: Наук. думка, 1971. – 503 с.

С. 115,155: Курган з речами V ст. до н.е. поблизу Борзни.

28. ИЛИНСКАЯ В.А. Скифы Днепровского Лесостепного Левобережья. (Курганы Посулья). – К.: Наук. думка,1968. – 188 с.: прилож.

С. 40 – 44: Кургани поблизу Борзни.

29. ИЛЬИНСКАЯ В.А., Тереножкин А.Н. Памятники Лесостепного Левобережья. Сейм //Ильинская В.А., Тереножкин А.Н. Скифия VII – IV в.в. до н. э. – К., 1983. – С. 342 – 344.

Кургани Борзни, Загорівки.

ІСТОРІЯ БОРЗНИ XI - XVIII ст. ДЖЕРЕЛА

30. ВАСИЛЕНКО Н.П. Генеральное следствие о маетностях Нежинского полка. Вып. 1. 1729 – 1730. – Чернигов, 1901. – 417 с.

С. 80: Борзна.

31. ГАЙДАМАЦЬКИЙ рух на Україні в XVIII ст.: Зб. док. /Під ред. Л.Бутича і Ф.Шевченка. – К.: Наук. думка, 1970. – 659 с.: іл., факс.

Док. №108 про Борзну.

32. ЛИТВИНЕНКО М.А. Джерела історії України XVIII ст. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1970. – 203 с.

С.94: Борзна.

33. ЛІТОПИС Гадяцького полковника Григорія Грабянки /Пер. із староукр. – К.: Знання України, 1992. – 192 с.

С. 130 – 131: Борзна періоду Визвольної війни 1648 – 1654 рр.

34. ЛІТОПИС Самовидця /Вид. підгот. Я.І. Дзиря. – К.: Наук. думка, 1971. – 205 с. – (Джерела з історії України).
С. 79, 94, 95, 174: Борзна.
35. ПЕРЕПИСНІ книги 1666 року /Підгот. до друку та ред. В.О.Романовський. – К., 1933. – 447 с.
С. 295 – 301: Борзна.

ЛІТЕРАТУРА

36. АПАНОВИЧ О.М. Збройні сили України першої половини XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1969. – 223 с.
С. 73, 129, 130: Борзна.
37. БАЛАБУШЕВИЧ Т. Економічний розвиток Лівобережної України XVI – першої половини XVII ст. //Наук. записки /Нац. ун-т. «Києво-Могилян. Акад.». – К., 1998. – Т.3. (Історія). – С.40 – 48.
На прикладі Борзни, Городні, Ніжина.
38. БАЛУШОК В. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників. – К.: Наук. думка, 1993. – 118 с.
С.7, 15, 43, 58, 60, 71, 78: Цехи Чернігівщини і Борзни (ритуали ремісничої технології та збуту виробів, свята на честь покровителів цехів, звичаї життєвого цеху ремісників) періоду XV – першої пол. XVII ст.
39. БІЛЕЦЬКИЙ П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII ст. – К.: Мистецтво, 1981. – 159 с.: іл. – (Нариси з іст. укр. мистецтва).
С.22, 24 – 25, 42 – 43, 46, 74 – 76, 107 – 110, 116 – 118, 136, 145 – 147: Борзна, Чернігів, Прилуки, Березна, Батурин, Козелець, с. Лемеші Козелец. р-ну.
40. ГРУШЕВСЬКИЙ М. Історія України – Руси: В 11-ти т., 12 кн. /Редкол. П.С. Сохань (гол.) та ін. – К.: Наук. думка, 1991. – 445 с. – (Пам'ятки істор. думки України).
С.266 : Борзна.
41. ГУРЖІЙ О.І. До питання про кількість та етнічний склад населення України у другій половині XVII ст. //Укр. істор. журн. – 1993. – № 4 – 6. – С.43 – 49.
На прикладі Остра, Борзни, Ніжин., Черніг. полків, Березни, Срібного.
42. ЖОЛТОВСЬКИЙ П.М. Художнє життя на Україні в XVI – XVIII ст. /Відп. ред. Я.П. Запаска – К.: Наук. думка, 1983. – 178 с.
С. 147: Іконописець Мизко Тимофій – борзеньський священник.
С.163: Соболевський Данило – стародубський іконописець з Борзни.
43. ИСТОРИЯ Украинской ССР : В 10 - ти т. /АН УССР, Ин-т истории; гл. редкол.: Ю.Ю. Кондуфор (гл. ред.) и др. – К.: Наук. думка, 1983. –
Т. 3. Освободительная война и воссоединение Украины с Россией. Начало разложения феодализма и зарождение капиталистических отношений (вторая половина XVII–XVIIIв.) /Редкол. : Г.Я. Сергиенко (отв. ред.) и др. 1983. – 719 с., ил.
С.31, 51, 67, 93, 133, 151, 425 : Борзна.
44. ІСТОРІЯ Української РСР: У 8-ми т., 10-ти кн. /АН УРСР, Ін-т історії; Гол. редкол.: Ю.Ю.Кондуфор (гол. ред.) та ін. Т.2. Визвольна війна і возз'єднання України з Росією /Редкол.: Г.Я.Сергієнко (відп. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1979. – 615 с.: іл..
С. 48, 89, 103 – 104, 122 – 123, 136, 388: Борзна.
45. КОМΠΑН О.С. Міста України в другій половині XVII ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 420 с.
С. 148, 168, 334, 353: Борзна.

46. КРАВЧЕНКО М. Політична культура Гетьманщини: [На прикладі Борзенської, Прилуцької та Чернігівської сотень] //Сіверян. літопис. – 2001.- №4. – С.57 – 61.

47. КРИВОШЕЯ В. Генеалогія українського козацтва: Нариси історії козацьких полків. – 2-е вид., доп. – К.: Видавн. дім «Стилос», 2004. – 391 с.

С.54, 108, 112, 161, 163, 167, 173, 174, 239, 240, 327, 333: Борзна.

48. КУЛАКОВСЬКИЙ В.М. Міста Лівобережної України у XVIII ст. та чисельність населення в них //Історичні дослідження: Вітчизн. історія: Респ. міжвід. зб. – К., 1981. – Вип. 7. – С. 63-69.

У ст. йдеться також про Борзну та ін. міста Чернігівщини.

49. КУЛАКОВСЬКИЙ П. Чернігівщина на картах Боплана //Сіверян. літопис. – 2003. – №1. – С. 9 – 16.

С.9: Згадується Борзна як укріплене оборонне місто.

50. КУЛАКОВСЬКИЙ П. Чернігово – Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648). – К.: Темпора, 2006. – 496 с.: іл.

С. 19, 26, 47 – 49, 101, 103, 113, 114, 116, 117, 128, 130 – 132, 134, 135, 137, 259, 277, 278, 314, 355, 360, 363, 373, 375, 378, 394, 404, 432: Борзна.

51. МИКОЛАЄНКО Д. Борзнянський полк //Вісті Борзнянщини. – 1993. – 3 берез.

52. МІРАНДА Ф. Щоденник. 1784 рік //Пам'ять століть. – 1996. – №1. – С.6 – 44.

С.36 – 38 : Перебування латиноамер. мандрівника Ф.Міранди в Козельці, Борзні.

53. МОСКАЛЕНКО М. Ігорів брід: [Про похід кн. Ізяслава Давидовича на Чернігів та Борзну] //Вісті Борзнянщини. – 1996. – 20 листоп.

54. СЕРГІЙЧУК В. Бойові побратими Богдана Хмельницького //Жовтень. – 1985. – №1. – С.88 – 96.

С. 89–91, 94–96: Борзенський, Ічнянський, Ніжинський, Прилуцький полки.

55. СОКРАЩЕННОЕ историческое описание Черниговской губернии вообще и всякого города особо. О числе живущих в ней народах, о торгах и промыслах: Сочинение 1787 года //Сіверян. літопис. – 1995. – №2. – С.83–95.

С.89 : Про історію, володарів, положення, будівлі Борзни.

56. СОЛОВЬЕВ С.М. Русская летопись для первоначального чтения //Соловьев С.М. Чтения и рассказы по истории России. – М., 1989. – С. 31 – 158.

Відтворено життя стародавнього Чернігова, діяльність Чернігів. князів, Чернігів. князівство, Батурина, Борзна, Глухів.

57. СТЕПАНКОВ В.С. Антифеодальна боротьба в роки визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648 – 1654). – Львів: Світ, 1991. – 194 с.

С.73, 78-79, 81, 84-85, 95, 98, 111, 114-115, 118, 120: Різні події, що мали місце 1648 р. у Борзні, Новгороді-Сіверському, Чернігові та ін. містах Чернігівщини.

58. ТИТОВ В. Дощ викликає... покійник: Поліські магичні обряди //Черніг. вісн. – 1992. – 31 лип. – С.7.

Як наші предки викликали дощ у Борзні і Козелец. р-ні.

ХІХ ст.

ДЖЕРЕЛА

59. ГУБЕРНСКИЕ и уездные учреждения Черниговской губернии: Памятная книжка на 1878 г. /Сост. при Чернигов. губ. правл. – Чернигов: Губ. тип., 1878. – 174 с.

С. 46: Борзнянська міська лікарня.

60. ЖУРНАЛЫ... очередного Борзенского уездного земского собрания... года. – Чернигов, 1867 – 1918.

61. ЖУРНАЛЫ XXVII очередного Борзенского уездного земского собрания 1891 года. – Чернигов, 1892. – 141 с.

С. 46: Борзнянська міська лікарня.

62. КАЛЕНДАРЬ Черниговской губернии на 1890 год. – Чернигов, 1889. – 258 с.

С. 25: Населення Борзни. 1888 р.

63. КАЛЕНДАРЬ Черниговской губернии на 1895 год. – Чернигов, 1894. – 532 с.

С. 96, 244, 270: Кількість населення, фабрик і заводів Борзни. 1893 р.

64. КАЛЕНДАРЬ Черниговской губернии на 1898 год. – Чернигов, 1897. – 483 с.

С. 233: Кількість жителів Борзни. 1896 р.

65. МАТЕРИАЛЫ для оценки земельных угодий, собранных экспедиционным способом Статистическим Отделением при Черниговской Губернской Земской Управе. Т.П. Борзенский уезд /Сост.: А.А. Русов, В.Е.Варзар, П.П.Червинский. - К.: Тип.- литография М.П.Фрица, 1877. – 131 с.

ЛІТЕРАТУРА

66. БРЯНЧАНИНОВ А.Н. Междодумье: Сб. материалов для характеристики полит. положения перед созывом Второй Думы. – Спб., 1907. – 358 с.

С. 243: Борзна.

67. З ЛИСТУВАННЯ Олександра Потебні та Олександра Русова /Вступ. ст. В.Франчук //Нар. творчість та етнографія.– 1991. – №1. – С.69 – 78.

У 1876 – 1880 рр. О.О.Русов працював у Чернігові земським статистиком. Листи до О.Потебні написані саме у цей період. Тема їх – говори мешканців Чернігівщини (Борзна, Любеч, Добрянка та ін.).

68. КУЛЬЧИЦЬКИЙ С.В. Матеріали для картографування промисловості і торгівлі на Україні в 30-50-ті рр. XIX ст. //Історичні дослідження: Вітчизн. історія: Респ. міжвідом. зб.– К., 1981. – Вип. 7. – С.37 – 51.

На прикладі Чернігів. губ. Кількісний склад населення Борзни, Козельця, Ніжина, Новгорода-Сіверського, Остра, Прилук, Сосниці у 1825 і 1869 рр.

69. МЕЛЬНИК Л.Г. Міста України за Всеросійським переписом 1840 р. //Укр. істор. журн. – 1989. – №12. – С. 49–56.

На основі аналізу виданих в 1842 р. матеріалів Всерос. перепису міст висвітлюються питання про населення, економ. стан Чернігова, Борзни.

70. РУСОВ А.А. Описание Черниговской губернии. Т.1. – Чернигов, 1898. – 368 с.

С. 33: Населення Борзни. 1782 р.

71. РУСОВ А.А. Описание Черниговской губернии. Т.2. – Чернигов, 1899. – 377 с.

С. 202: Борзна 1897 р.

XX - поч. XXI ст.

ДЖЕРЕЛА

72. ГРАЖДАНСКАЯ война на Украине. 1918 – 1920: Сб. док. и материалов: В 3-х т. 4-х кн. /Редкол.: С.М.Короливский. Т.2. – К.: Наук. думка, 1967. – 917 с.

С. 185, 661: Борзна.

73. ДИРЕКТИВЫ командования фронтов Красной Армии (1917 – 1922 гг.): Сб. док.: В 4-х т. Т.1. Нояб. 1917 г. –март 1919 г. – М.: Воениздат, 1971. – 786 с.

С. 569: Борзна.

74. НА ЗАЩИТЕ революции: (Из истории Всеукр. Чрезвычайной комиссии): Сб. док. и материалов – К.: Политиздат Украины, 1971. – 391 с.

С. 53: Борзнян. повітовий комітет ВЧК.

75. ЗВИНУВАЧУЮТЬ архіви: Голодомор – 33 /Публ. підгот. Л.Лоза //Вісті Борзнянщини. – 1993. – 16 жовт.

76. СУМСКАЯ область в период Великой Отечественной войны 1941-1945 : Сб. док. и материалов /Сост.: Л.Г. Довжинец, Л.А. Заика, И.А. Ильченко и др.; ред. кол. И.Я. Макухин (отв. ред.) и др. – К.: Наук. думка, 1988. – 438 с.

С. 68, 388: Борзна.

77. ЧЕРНИГОВЩИНА в период Великой Отечественной войны (1941-1945 гг.): Сб. док. и материалов /Редкол.: В.М.Половец (гл. ред.), Ю.И.Гирман, И.К.Иващенко и др.; Сост.: С.М.Мельник (ответ. сост.) и др. – К.: Политиздат Украины, 1978. – 420 с.

С. 45, 72 – 73, 228, 235, 246, 263, 327: Док. про Борзну.

ЛІТЕРАТУРА

78. АНТОНЕНКО Г. Хто відповідь за смерть українців? //Вісті Борзнянщини. – 2003. – 4 черв.

79. БОРЗНА: щаблі зростання //Десн. правда. – 1979.- 11 квіт.

80. ГАЛЧИН В. Ради і бізнес: Борзнян. варіант //Орієнтир.– 2004. - №1 (берез.). – С.42 – 45.

81. ГОРОВИЙ О. Немов Неопалима Купина //Вісті Борзнянщини – 2002. – 13 квіт.

Про відродження в Борзні Свято-Різдвяної церкви.

82. ГРАЖДАНСКАЯ война в СССР: В 2-х т. Т. 2. Решающие победы Красной Армии. Крах империалисти-ческой интервенции (март 1919 г. – окт. 1922 г.). – М.: Воениздат, 1986. – 447 с.

С. 161: Борзна.

83. ЗІНЕВИЧ А. В ім'я здоров'я: [Відкриття нової аптеки у Борзні] //Десн. правда. – 1979. – 5 верес.

84. КИРИЛЕНКО І.М. Борзнянському сільськогос- подарському технікуму – 100 років //Укр. пасічник. – 1998. – №12. – С.16 – 17.

85. КРАСНОГОРСКИЙ [П.] Освящение престола в честь Пресвятой Богородицы в Христовоздвиженской церкви г. Борзны //Прибавление к Чернигов. епархиальным известиям.– 1908. – №18. – С. 725 – 727.

86. КРИВОРОТЬКО А. Самодіяльний народний [театр з Борзні] //Комуністична праця. – 1988. – 9 квіт., 16 квіт., 19 квіт.

87. КУРСИ українознавства в Борзні //Чернигов. зем. газ.– 1917. – № 56. – С. 2.

88. ЛАЩЕНКО П.Н. Из боя – в бой. – М.: Воениздат, 1972.– 334 с.: фото. – (Воен. мемуары).

С. 95-96: Бої за визволення Борзні від нім. – фашист. загарбників.

89. ЛИТОВЧУК В. [Про відкриття районної лікарні в Борзні] //Десн. правда. – 1974. – 22 січ.

90. МАЙСТАТ Л. 1947 р.: Полон чи голодомор? // Сіверщина. – 1997. – 6 черв. – С.4.

91. МОСКАЛЕНКО М. «Вперед, до щастя!»: В криваві роки сталінізму //Комуністична праця. – 1989. – 3 січ.

Про Л.Д. Кондратенка та О.Н. Стеценка з Борзні, які були засуджені як «вороги народу» у 1937 р.

92. НЕЗАМУЛЕНЕ джерело: [Встановлення купола і хреста на Свято-Різдвяній церкві] //Вісті Борзнянщини. – 2002. – 2 лют.

93. ОСТАПЕНКО Ю. Народження парку [насадженого молодими мешканцями Борзні] //Комс. гарт. – 1980. – 29 листоп.

94. ПАВЛЕНКО В. Асоціація міст іде в регіони /Зап. В. Степанов //Гарт. – 2001. – 17 серп. – С.5.

Чернігів. регіональне відділення асоціації міст України (АМУ), до складу якої входить і Борзна.

95. ПАМ'ЯТЬ народу неубієнна: «Це твій, Ясю дід»: (Старше покоління розповідає молоді про голод 1932 – 1933 р.р.). – Ніжин: «Вид-во ТОВ «Аспект – Поліграф», 2005. – 72 с.

С.9: Спогади борзнянців.

96. СТЕПАНОВ К. Борзенская школа садоводства //Зем. сб. Чернигов. губ. – 1909. – № 3 (март). – С.112 – 119.

97. ТРОЯНОВСКИЙ П. На восьми фронтах. – М.: Воениздат, 1982. – 256 с.: портр. – (Воен. мемуары).

С. 145-147: Визволення Борзни у верес. 1943 р.

98. У БОРЗНІ – нова поліклініка //Десн. правда. – 1983. – 13 лип.

99. ХОЖАЙ Б. Кілька невігданих історій //Вісті Борзнянщини. – 2001. – 24 лют.

Борзна у 50 – х рр. ХХ ст.

100. ЧЕРНИГОВСКАЯ губерния //Чертов А.А. Городская медицина в европейской России. – М., 1903. – С. 255 – 259.

Про облаштування лікарсько-санітарної частини в містах Борзні, Чернігові, Городні.

101. ЯЩЕНКО В. Новий кінотеатр [“Промінь” у Борзні] //Комс. гарт. – 1982. – 22 трав.

ГЕРАЛЬДИКА

102. ГЕРБЫ городов, губерний, областей и посадов Российской империи, внесенные в Полное собрание Законов с 1649 по 1900 год /Сост. П.П. фон-Винклер. Репринт. воспроизвед. изд. 1899 г. – М.: Планета, 1991. – 223 с.: ил.

С. 16: Борзна.

103. ГЕРБЫ городов Черниговской и Полтавской губерний Российской Империи //Наука и жизнь. – 1993. – №9. – С. 102– 103: ил.

Опис гербів Борзни, Чернігова, Ніжина та ін. міст.

104. МОСКАЛЕНКО М. Візитна картка міста: [Герб Борзни] //Вісті Борзнянщини.- 1997. – 13 верес.

105. МОСКАЛЕНКО М. Він [герб] знає наше місто молодим //Вісті Борзнянщини. – 1996. – 12 черв.

106. ОВСІЄНКО О.Ф., Румянцева В.В. До питання про походження гербів міст Лівобережної України //Укр. істор. журн. – 1979. – №2. – С.78 – 83.

Про герби Борзни, Ніжина, Чернігова періоду ХVІІІ ст.

107. РУМЯНЦЕВА В.В. Законодательство России ХVІІв. о геральдике городов Украины //На путях дружбы и сотрудничества: Сб. науч. тр. – К., 1981. – С. 22 – 28.

С. 23, 25 – 28: Про герби Борзни, Новгорода-Сіверського, Ніжина, Чернігова та ін. міст Чернігівщини.

108. РУМЯНЦЕВА В.В. Эмблемы земель и гербы городов Левобережной Украины периода феодализма. – К.: Наук. думка, 1986. – 127 с.: ил.

У монографії робиться спроба дослідити історію виникнення і розвитку земельних емблем і міських гербів на території сучасної Чернігів. та ін. обл. у ХVІІ - ХVІІІ ст. (Борзна, Чернігів та ін.).

109. СПАСЬКИЙ І.Г. Дукати і дукачі України: Історико-нумізмат. дослідження. – К.: Наук. думка, 1970. – 167 с.: ил. – (150-річчю НДПІ ім. М.Гоголя присвячується).

С.9, 32, 114: Борзна.

ВИДАТНІ ДІЯЧІ, ЖИТТЯМ І ДІЯЛЬНІСТЮ ПОВ'ЯЗАНІ З БОРЗНОЮ

110. ПАШКУДЕНКО Б. Наші талановиті земляки //Комуністична праця. – 1968. – 6 січ.
111. СТРИЖАК А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К.: СП «Інтертехнодрук», 2004. – 76 с.: фотоіл.
- Уродженці Борзни, або особистості життя яких пов'язане з Борзною:
- С. 7 – 8: Бельський Степан Володимирович (8.01.1866– ?) – геолог.
- С. 9 – 10: Богушевич Францішек Казимирович (1840-1900) – класик білоруської літератури. Працював слідчим у Борзні.
- С. 12: Водоп'ян Іван Іванович (1907 – 1985) – перший секретар Борзнян. райкому партії в 30-х рр. ХХ ст. Відомий партизанський командир.
- С. 25: Квіткін Олімпій Аристархович (?-1937) – вчений-статистик, організатор перепису населення 1926 р. Народжений у Борзні. Репресований і забутий.
- С. 33: Литвин Михайло Абрамович (1921) – член Спілки художників України. Уродженець Борзни.
- С. 37: Мохонько Іван Васильович (1949) – заслужений лікар України, завідувач пульмонологічним відділенням Чернігів. обл. лікарні. Уродженець Борзни.
- С. 50-51: Рой Анатолій Григорович (1911 – 1991) – актор-аматор, режисер, організатор Борзнян. народного театру (1959). Уродженець Борзни.
- С. 51: Романенко Іван (1794 – 1854) – кобзар і лірник. Жив у Борзні.
- С.53: Саєнко Ніна Олександрівна (1944) – мистецтвознавець, художниця, дочка О.Ф.Саєнка, народжена у Борзні.
- С. 55: Сміян Петро Кіндратович (1918) – доктор істор. наук, академік Укр. Академії істор. наук. Народився у Борзні.
- С. 59: Фрадкін Мойсей Залманович (1904 – 1974) – художник – графік. Народився у Борзні. Жив і помер у Харкові.
- С.61: Хоменко Микола Миколайович (1943) – доктор технічних наук, завідувач кафедри Чернігів. держ. технологічного ун-ту. Народився у Борзні.
- С.61 – 62: Хотінок Ісаак Павлович (1908 – 1980) – заслужений художник УРСР. Народився у Борзні. Жив і помер у Києві.
- С.66: Юрченко Олександр Кузьмич (1924-2001) – заслужений вчитель УРСР. Народився, жив і працював у Борзні.
112. НАЗАВЖДИ з нами: [Некролог. А.С.Бугай (1905-1988)] //Літ. Україна. – 1988. – 2 черв. – С. 8.
- Вчений-педагог, математик і дослідник східнослов'янської давнини. Уродженець Борзни.
113. НЕ СТАЛО Феодосія Василенка: [Некролог] //Десн. правда. – 2007. – 7 лип.
- Ф.П.Василенко (2.02.1924-2007) – ветеран Вел. Вітчизн. війни, полковник у відставці, гол. Чернігів. міськ. орг. ветеранів України, уродженець с. Забілівщина Борзнян. р-ну, випускник Борзнян. серед. шк. 1941 р.
114. МАЩЕНКО С. Академік Данило Велланський як філософ //Сіверян. літопис. – 2006. - №2. – С. 107 – 116.
- Д.М.Велланський (11.12.1774 – 1847) – вітчизняний медик, природознавець, філософ, уродженець Борзни.
115. КРАСНОГОРСКИЙ П. Диакон Николаевской церкви г. Борзны Григорий Савич Высоцкий: (Некролог) //Прибавление к Чернигов. епархиальным известиям. – 1909. - №2. – С. 69 – 71.
116. СЮНДЮКОВ І. Улюбленець долі //День. – 1999. – 14 трав. – С. 8.

Нарис про А.Войнаровського (1689 – 1739) – племінника гетьмана І.Мазепи, військового діяча і дипломата. У листопаді 1708 р. перебував у Борзні.

117. ЛЕТОПИСЬ життя и творчества М.И.Глинки: В 2-х ч. Ч. 1. 1804 – 1843 /Сост. А.А.Орлова. – М.: Музыка, 1978. – 287 с.

С. 145-153: Перебування композитора влітку 1838 р. у Новгороді-Сіверському, Борзні, Ніжині, Чернігові, Прилуках та ін.

118. БУДЛЯНСЬКИЙ М. Нагорода за працю: [Про тракториста В.В.Косенка, нагородженого орденом Трудового Червоного Прапора] //Комуністична праця. – 1971.– 23 груд.

119. МОРОЗОВ О. Гірка прозріння Юрія Крижанича [бл.1617-1683] //Сіверян. літопис. – 1996. – №2. – С.28 – 33.

Про хорватського католицького священника-місіонера, вченого – енциклопедиста, який, подорожуючи Україною часів І.Виговського, залишив цікаві відомості про Борзну та Ніжин.

120. КОСТОМАРОВ Н.И. Мазепа: Гл. 13 //Укр. істор. журн. – 1989. – №11. – С. 117 – 131.

Чернігів. шляхи укр. гетьмана: Ніжин, Борзна, Короп та ін.

121. ПУЦКО В. Микола Макаренко у створенні наукової бази історії українського мистецтва //Образотворче мистецтво. – 1991. – №5. – С. 21 – 23.

М.О.Макаренко (1877-1938) - дослідник археологічних та мистецьких пам'яток України, в тому числі в Чернігові, Борзні, Ніжині.

122. ЖОЛТОВСЬКИЙ П.М. Художнє життя на Україні в XVI-XVIII ст. /Відп. ред. Я.П.Запаско. – К.: Наук. думка, 1983.– 178 с.

С. 147: Мизко Тимофій – борзенський священник. У 1793 р. йому було доручено малювання ікон для Чернігів. Спаського собору.

123. ХОЖАЙ Б. Вчитель, комісар, боєць: [Нарис про М.І.Павленка – вчителя Борзнян. серед. шк. №2, який у 1920р. був у Борзні командиром загону з боротьби з бандитизмом] //Комуністична праця. – 1971. – 21 серп.

124. САВЧЕНКО-БЕЛЬСЬКИЙ Михайло Олександрович (? – 1960) //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.52.

Міністр сільського господарства в уряді Центральної Ради. Повітовий агроном у Борзні.

125. УКРАЇНСЬКА Центральна Рада : Док. і матеріали.: У 2-х т. /Упоряд.: В.Ф. Верстюк (керівн.), О.Д. Бойко, та ін.; редкол.: В.А. Смолій (відп. ред.) та ін. Т.1. 4 берез. – 9 груд. 1917 р. – К.: Наук. думка, 1997. – 588 с.: іл.

Док. №101, 103, 104, 106, 112, 113, 115,117-119, 128, 131, 134, 136, 140, 141, 142, 145-148, 150-152, 154, 155, 158, 161, 166, 171, 179, 180, 182, 188, прим. 10: Михайло Савченко-Більський.

126. ШАПОВАЛЕНКО О. Реабілітуймо гетьмана [Лівобережної України Я.С.Сомка (? – 1663), страченого у Борзні] //Укр. газ. – 2003. – 25 верес. – С. 8.

АЛЧЕВСЬКА ХРИСТИНА ДАНИЛІВНА

(16.04.1841-15.08.1920)

Українська діячка народної освіти, бібліограф. Народилася в Борзні в родині Д.Журавльова – викладача міського училища. Мати – дочка героя Війни 1812 року генерала Вуїча, сина молдовського господаря. Освіту здобула самотужки. У 60-х рр. XIX ст. писала під псевдонімом «Українка», друкувалася в газеті О.Герцена «Колокол». Упродовж 1862 – 1919 рр. організувала та утримувала у Харкові приватну недільну жіночу школу, де безплатно працювало 100 вчителів. Х.Д. Алчевська популяризувала українську мову, народну пісню, творчість Т.Шевченка. На її харківській садибі вперше в Україні та світі 1899 р. встановлено погруддя Кобзаря роботи скульптора В.Беклемішева. Вона очолила авторський

колектив із складання тритомного критико-бібліографічного покажчика «Что читать народу?» (1884 – 1906) і посібника «Книга взрослых», який протягом 1899 – 1917 рр. витримав сорок видань. Х.Д.Алчевська – авторка мемуарів «Передуманное и пережитое» (1912), методичних статей з навчання дорослих та оповідань, укладач «Каталога книг» для недільних шкіл тощо. Вона учасниця педагогічних експозицій на всеросійських та міжнародних виставках у Москві, Нижньому Новгороді (1895, 1896), Парижі (1889, 1900) і Чикаго (1893). Х.Д.Алчевська удостоєна золотих та срібних медалей, почесних дипломів, її обрано віце-президентом Міжнародної ліги освіти. Вона дружина українського купця, гірнозаводчика і банкіра О.К.Алчевського, мати відомих діячів вітчизняної культури Г.О.Алчевського, І.О.Алчевського, Х.О.Алчевської. Похована у м. Харкові.

ЛІТЕРАТУРА

127. АЛЧЕВСЬКА Х.Д. Передуманное и пережитое: Дневники, письма, воспоминания. – М.: Тип. И.Д. Сытина, 1912. – 220 с.
128. АЛЧЕВСЬКА Христина Данилівна //Рад. енциклопедія історії України. – К., 1969. – Т. 1. – С. 46.
129. АЛЧЕВСЬКА Христина Данилівна //УЛЕ. – К., 1988.– Т.1. – С.47.
130. АЛЧЕВСЬКА Христина //Енциклопедія українознавства. – К., 1993. – Т.1. – С.38.
131. АЛЧЕВСЬКА Х.О. Тобі, що свій народ кохаєш: [Вірші] //Алчевська Х. Твори. – К., 1990. – С.18.
132. АЛЧЕВСЬКА Х.О. Пам'яті моєї матері: [Вірші] //Алчевська Х. Твори. – К., 1990. – С.126.
133. АЛЧЕВСЬКИЙ І. [Листи до матері. 1904 – 1917 рр.] //Іван Алчевський: Спогади. Матеріали. Листування. – К., 1980. – С.221 – 248.
134. БОНДАР – ТЕРЕЩЕНКО І. Христя Журавльова і Олексій Алчевський – То що ж «читати» народові? //Слово.– 1995. – № 5. – С. 6 – 7.
135. ВИШНІВСЬКА С. Гордість твоя, Україно //Нова Просвіта. – 2003. – 24 трав.
136. В'ЯЛА Г. Перлина нашої землі //Комуністична праця.– 1991. – 12 груд.
137. ГЛОБА Л. Для просвіти народної : Жінки – просвітительки України //Рідна шк. – 1996. – №4. –С. 64–66.
138. ГУМЕНЮК М.П. Х.Д. Алчевська //Гуменюк М.П. Українські бібліографи ХІХ – поч. ХХ століття: Нариси про життя і діяльність. – Х., 1969. – С.77 – 87.
139. КОВАЛЕЦЬ - ГРУЗИНСЬКА Л. Суцвіття родинного таланту: штрихи до сімейного портрета Алчевських //Жінка.– 1992. – №1. – С.6 – 7.
140. КРИВКО Я. Серце, віддане людям //Комс. гарт. – 1971.– 15 квіт.
141. ЛІСОВЕНКО М. Висока зоря Алчевської //Уряд. кур'єр. – 2003. – 27 черв.
142. МАЗУРКЕВИЧ О.Р. Визначні українські педагоги – народні просвітителі: Х.Д. Алчевська та її сподвижники: До 100-річчя засн. Харків. недільної школи. 1862-1962. – К.: Знання, 1963. – 80 с.: іл.
143. МОСКАЛЕНКО М. Вони належать Україні //Вісті Борзнянщини. – 1995. – 23 серп.
144. МУХІН М.І. Педагогічні погляди і освітня діяльність Х.Д. Алчевської . – К.: Вища освіта, 1979. – 194 с.
145. НАСЕЛЕВЕЦЬ Н. Сіяч розумного, доброго, вічного //Чернігів. відом. – 1991. – 25 квіт. – С. 7.
146. ОЛЕКСІЄНКО С. Творінням розуму і серця //Молода громада. – 1997. – 8 трав.
147. ПАВЛЮЧЕНКО Э.А. Женщины в русском освободительном движении: От Марии Волконской до Веры Фигнер. – М.: Мысль, 1988. – 269 с.: ил.
С. 119 – 122: Х.Д.Алчевська.

148. СЛАБОШПИЦЬКИЙ М. Алчевські //Дивослово. – 2003. – №3. – С.7.
149. СЛАВЕТНІ жінки Борзнянщини //Комуністична праця. – 1983. – 6 берез.
150. ХРИСТИНА Даниловна Алчевская: Полувековой юбилей: (1862 – 1912). – М.: Тип. И. Сытина, 1912. – 244 с., портр.
151. ХРИСТИНА Даниловна Алчевская //Антология педагогической мысли Украинской ССР. – М., 1988. – С. 255– 269.
152. ЧАЛИЙ С. Ідеальна родина Алчевських //Укр. газ. – 2005.-26 жовт.–1 листоп. – С.23.

АНТОНОВСЬКИЙ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ
(30.09.1739-1816)

Історик і публіцист, видавець журналу «Беседующий гражданин» (1783), в якому публікувався О.Радищев. Автор «Історії про Малу Росію». Народився у Борзні.

ЛІТЕРАТУРА

153. АНТОНОВСКИЙ М.И. Записки //Русский архив. – 1885. – Кн.1. – Вып. 2 . – С.145 – 148.
154. АНТОНОВСЬКИЙ Михайло Іванович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 1904. –С. 6.
155. ГЕННАДИ Г. Справочный словарь о русских писателях и ученых, умерших в XVIII и XIX столетиях и Список русских книг с 1725 по 1825 г.: В 3-х т. Т.1. А-Е. – Берлин, 1876. – 352 с.
С.36-37: М.І.Антоновський.
156. ГОРЛЕНКО В.Ф. Роль Петербурга і Москви у дослідженні української культури та побуту кінця XVIII – початку XIX ст. //Нар. творчість та етнографія – 1979. – №2.– С.17 – 25.
Розповідається про роботи О. Шафонського, А.І. Рігельмана, М.Антоновського, написані на матеріалах Чернігівщини.

БАРВІНОК ГАННА
(5.05.1828-6.7.1911)

Справжнє ім'я та прізвище Олександра Михайлівна Білозерська-Куліш. Українська письменниця. З 60-х рр. XIX ст. – відома як авторка оповідань та повістей про важке життя селянських жінок. Народилася, жила і померла на хуторі Мотронівка поблизу Борзни у поміщицькій сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

157. БАРВІНОК Г. Оповідання. – Полтава: Вид. Спілка спожив. т-во, 1919. – 128 с.
158. БАРВІНОК Ганна (1828-1911) //УЛЕ. – К.,1988. – Т.1.– С.129.
159. БАРВІНОК Ганни могила //Чернігівщина: Енцикл. довідн. /За ред. А.В.Кудрицького. – К., 1990. – С.46 – 47.
160. ГАННА Барвінок (О.М. Білозерська-Куліш): Зб. до 170-річчя від дня народження /Упоряд. В.Яцюк; худож. В.Мітченко. – К.: Рада, 2001. – 556 с.
161. ГАННА Барвінок: (Бібліогр. список) /Чернігів. ОУНБ ім. В.Г.Короленка. – Чернігів, 1993. – 7 с. – (Ротатор).
162. ГРІНЧЕНКО Б. Поет жіночого горя //Історичний календар 2003. – К., 2003. – Вип. 9. – С.233 – 244.

163. ДЄДОВ Б. «Ганнина Пустинь» сьогодні //Дивосад. – 2002. – №3 – 4. – С. 18 – 19; іл.
164. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Ганна Барвінок: Життєпис на основі епістолярної спадщини. – Чернігів, 2001. – 130 с.
165. ЗІНЕВИЧ А. «Ганнина Пустинь»: [Історико-мемор. музей-заповідник П.Куліша] //Десн. правда. – 2002. – 26 верес.

БІЛОЗЕРСЬКИЙ ВАСИЛЬ МИХАЙЛОВИЧ

(1.01.1826 – 3.03.1899)

Український культурний діяч. Один з організаторів Кирило-Мефодіївського братства, автор його статуту. Видавав і редагував у Санкт-Петербурзі перший український щомісячний громадсько-політичний і літературно-художній журнал «Основа» (1861-1862). З часописом співпрацювали П.О.Куліш та М.І.Костомаров. Брат Г. Барвінок. Народився на хуторі Мотронівка поблизу Борзни.

ЛІТЕРАТУРА

166. БІЛОЗЕРСЬКОГО В.М. могила //Чернігівщина: Енцикл. довідн. /За ред. А.В.Кудрицького. – Чернігів, 1990.– С.66.
167. ВЕЛИЧКО В. «Чому ж нема тебе між нами ...» //Десн. правда. – 2001. – 7 серп.
168. ВИДОНЯК Н. З когорти кириломефодіївців //Дивослово. – 2000. – №10. – С.21 – 23.

БОНДАРЕВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР

(Лют. 1914 – 1.12.1998)

Провідний діяч середовища державного центру Української Народної Республіки в Екзилі, член управління українського товариства Великої Британії, професор. Народився у Борзні. Закінчив Ніжинський інститут соціального виховання (1937). Помер і похований у Лондоні.

ЛІТЕРАТУРА

169. БОНДАРЕВСЬКИЙ О. Ніжинські спогади: Повертаємо імена //Просвіта. – 1994. – №6 – 7. – С.5.
170. АСТАФ'ЄВА М., Астаф'єв О. Пам'яті Олександра Бондаревського //Просвіта. – 1999 – 19 лют.

ВОВЧОК МАРКО

(22.12.1833-1907)

Українська і російська письменниця. Справжнє ім'я Марія Олександрівна Вілінська. Народилася в селі Єкатерининське Липецької області (Росія). Закінчила приватний пансіон у Харкові. Потім переїхала до Орла, де познайомилася з О.В.Марковичем – з українським фольклористом та етнографом, який перебував в Орлі на поселенні у справі Кирило-Мефодіївського товариства. У 1851 р. вийшла за нього заміж і виїхала з чоловіком в Україну. В 1851-1853 рр. жила в Чернігові, допомагала чоловікові збирати народний фольклор. Так Марковичі опинилася в Борзні. Тут вони записали низку обрядових весільних пісень, зустрілись з П.О.Кулішем та Г.Барвінок.

ЛІТЕРАТУРА

171. **ВОВЧОК М.** Народні оповідання. Повісті «Інститутка», «Три доли». – К.: Наук. думка, 2001. – 252 с.
172. **ЛИСТИ Марка Вовчка: У 2-х т.** /Відп. ред. Н.Є.Крутікова; Упоряд. та приміт. Б.Б.Лобача-Жученка, В.О.Дорошкевича. Т.1. Листи 1850 – 1871.– К.: Наук. думка, 1984. – 400 с.
- С. 26-28: Листи до О.В.Марковича, написані з Чернігова і Борзни у верес. 1857 р.
173. **МАРКО Вовчок** //Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993. – Т.1. – С. 296.
174. **МАРКО Вовчок (1833-1907)** //Українські письменники: Біобібліогр. словн. – К., 1963. – Т.2. – С.108 – 138.
175. **ЛИМАН О.** Зустріч у Мотронівці //Комуністична праця. – 1982. – 24 серп.
176. **ЛОБАЧ-ЖУЧЕНКО Б.Б.** Літопис життя і творчості Марка Вовчка. – К.: Наук. думка, 1983. – 210 с.
- С.17-20, 30 : Перебування письменниці на Чернігівщині у 1851-1853 рр. (Чернігів, Ніжин, Борзна).
177. **ЛОБАЧ-ЖУЧЕНКО Б.Б.** О Марко Вовчок: Воспоминания, поиски, находки. – К.: Дніпро, 1987. – 399 с.
178. **ПРО ВШАНУВАННЯ пам'яті видатної української та російської письменниці Марка Вовчка (Марії Олександрівни Вілінської):** Постанова Верх. Ради України від 12.04.2007 р. //Голос України. – 2007. – 25 квіт. – С.7.
179. **РУСОВА С.Ф.** «Лагідний пророк України»: [Спогади про зустріч з М.Вовчок] //Неопалима купина. – 1995. – №1-2. – С.68 – 73.

ВОТЧАЛ ЄВГЕН ФІЛАТОВИЧ

(26.10.1864 – 1937)

Фізіолог рослин. Народився у Борзні. Випускник Казанського університету, по закінченні якого працював на кафедрі ботаніки упродовж 1887-1889 рр. Засновник української наукової школи, академік АН України з 1921 р. Основні праці з руху води в деревах, електрофізіології рослин, фізіології цукрового буряку. Доктор ботаніки. Помер і похований у Києві.

ЛІТЕРАТУРА

180. **ВОТЧАЛ Євген Пилипович** //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.13.
181. **ЄВСТАХОВИЧ В.** Академік з Борзни //Комуністична праця. – 1981. – 14 листоп.
182. **КРИВКО Я.** Цінне видання: Наші славні земляки //Комуністична праця. – 1979. – 22 листоп.
- На стор. кн. “Історія АН УРСР” (К., 1979) йдеться і про Є. Вотчала.

ГЛЕБОВ АНДРІЙ САВИЧ

(1770 – 1854)

Герой Вітчизняної війни 1812 р., генерал-майор. Воював під командуванням Суворова, Багратіона, Кутузова, Раєвського. Довгі роки жив на хуторі поблизу Борзни, де і помер.

ЛІТЕРАТУРА

183. БРАЖЕНКО В., Полоцький А. З когорти прославлених: //Десн. правда. – 1965. – 3 жовт.
184. ГЛЄБОВ Андрій Савич //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 14.
185. ПАШКУДЕНКО Б. Генерал Глебов //Комуністична праця. – 1989. – 23 лют.
186. ЯЩЕНКО В. Шпага генерала Глебова //Вісті Борзнянщини. – 1993. – 24 квіт.

ЗАБІЛА ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ

(1808 – 1869)

Український поет-романтик. Народився на хуторі Кукуріківщина (Забілівщина) Борзнянського повіту. Навчався (1820-1828) у Ніжинській гімназії вищих наук разом із М.В.Гоголем. Перебував на військовій службі. Вийшов у відставку в чині поручика. Утримував у Борзні поштову станцію. До нашого часу дійшло 40 віршів поета.

ЛІТЕРАТУРА

187. ЗАБІЛА В., Петренко М. Поезії. – К.: Рад. письменник, 1960. – 204 с.
188. ДЕКО О. Солов'ї співають на світанні: Повість. – К.: Рад. письменник, 1988. – 262 с.
189. ЗАБІЛА Віктор Миколайович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.20.
190. ЗЛЕТИ й падіння поета: До 195-річчя з дня народження //Вісті Борзнянщини. – 2003. – 19 берез.
191. КИРИЛЮК Є. Невідома збірка Віктора Забіли //Кирилюк Є. Слово, віддане народові: Вибр. праці. – К., 1972.– С. 27 – 36.
192. КУКУРІКІВЩИНА – хутір Борзнянського повіту //Чернігівщина: Енцикл. довідн. /За ред. А.В.Кудрицького. – К., 1990. – С.281.
193. МОСКАЛЕНКО М. На берегах Борзни – ріки: У 2-х ч.– Чернігів: РВВ упр. по пресі, 1995. –
Ч.1. – 106 с.
Ч.2. – 82 с.
Спогади і розповіді про рід Забіл. Генеалогія роду Забіл.
194. ОЛЕЙНИК А. Поету - романтику //Правда України.– 1988. – 15 сент.
Про відкриття у с. Забілівщина пам'ятного знаку на місті будинку, де народився поет.
195. ПОЕТ – романтик з Борзнянщини: (В.М.Забіла): Бібліогр. покажч. /Скл.: І.Я.Каганова, Л.П.Максименко; відп. за вип.. П.В.Грищенко. – Чернігів, 2001. – 16 с. – (Чернігів. ОУНБ ім. В.Г.Короленка. Борзнян. ЦБС. Забілівщинська б-ка – філіал). – (Ризограф ОУНБ ім. В.Г.Короленка).
196. ПОЛОВНИКОВА С. «Ніхто в світі не знатиме, де моя могила» //Десн. правда. – 1994. – 1 груд.
197. РОМАНІКА М. Знахідка в Борзні //Десн. правда. – 1981. – 11 верес.
- Про те, як І.Я.Франко (1856 – 1916) врятував збірку поезій В.Забіли за допомогою борзнянця І.Дуб'янського.

КАЛЬЧЕНКО ГАЛИНА НИКИФОРІВНА
(1926 – 1975)

Скульптор. Народний художник УРСР. Лауреат премії ім М.Островського. Автор портретів видатних діячів української культури Л.Українки, П.Мирного, М.Леонтовича, С.Гулака-Артемівського та ін. Народилася у Борзні. Прототип Батьківщини – матері (скульптор В.Бородай) на меморіальному комплексі. Жила і померла у Києві.

ЛІТЕРАТУРА

198. КАЛЬЧЕНКО Галина Никифорівна //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнящини в особах. – К., 2004. – С. 24.
199. ЛОПУХОВ О. Одержима: До 60-річчя від дня народження Г.Н.Кальченко //Рад. Україна. – 1986. – 4 лют.
200. МАРТИЧ Ю. Тополя: [Оповідання] //Мартич Ю. Тепло рідного дому. – К., 1976. – С. 20 – 46.
201. МЕЛЕНТЬЄВ Ю. Вона шукала прометеїв //Вітчизна.– 1979. – №3. – С.160 – 170.
202. ОСЯЯННЯ: Лауреати комс. премій //Дніпро. – 1973.– №5. – 117 – 129.

КУЛІШ ПАНТЕЛЕЙМОН ОЛЕКСАНДРОВИЧ
(8.08.1819 - 14.02.1897)

Видатний український письменник, просвітитель і гуманіст, один із фундаторів української національної свідомості і нової літератури. Письменницький талант П.О.Куліша виявився у різних художніх жанрах: він писав прозу, вірші, відомий як критик-публіцист. Учасник Кирило-Мефодіївського товариства. Народився у Воронежі Глухівського повіту Чернігівської губернії. Вчився у Новгород-Сіверській гімназії. Працював у Ніжинському лицейі. Одружений з Г.Барвінок. Двадцять років прожив на хуторі Мотронівка поблизу Борзни, де і похований. Відкрито музей-заповідник П.О.Куліша «Ганина Пустинь».

ЛІТЕРАТУРА

203. ВЕЛИЧКО В. І буде дух його із віку в вік сіяти //Чернігів. відом. – 2001. – 19 січ. – С. 7; 9 лют. – С. 5; 16 лют. – С. 5; 16 берез. – С. 5.
- Г. Барвінок, П.Куліш, М.Кочубей та ін. на хут. Мотронівка на рідкісних фото, що публікуються вперше.
204. ДОКУМЕНТИ ЦДІА УРСР у м.Києві про П.О. Куліша /Публ. підгот. В.С. Шандра //Арх. України. – 1989. – №5. – С. 20 – 27.
- Публ. док. часів навчання письменника у Новгород-Сіверській гімназії, перебування на хуторі Мотронівка.
205. ЗАКУСИЛО С. Свято в Мотронівці //Рад. Україна. – 1989. – 8 серп.
- Відзначення 170-річчя з дня народження П.О. Куліша.
206. ЗЕЛЕНСЬКА Л. Пантелеймон Олександрович Куліш: (Із фондів музею - заповідника М.М. Коцюбинського) //Чернігів. відом. – 1997. – 11 лип.
207. ІВАШКІВ В.М. Українські народні пісні в записах Пантелеймона Куліша: (На матеріалах фондів ін-ту ім. М.Т. Рильського АН УРСР) //Нар. творчість та етнографія. – 1989. – №5. – С. 64 – 67.
- Публ. нар. пісні, зап. П.Кулішем у Мотронівці.

208. КУЛІШ Пантелеймон Олександрович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 29.

209. МЕДВІДЬ П. На хутір Мотронівка, до Пантелеймона Куліша //Уряд. кур'єр. – 2001. – 19 жовт..

Ганнина Пустинь. Фонд П. Куліша, І.С. Плющ, його роль у відкритті музею.

210. ОЛЕНІВСЬКА Л. У дорозі до Пантелеймона Куліша.– К.: Деміур; Рідна шк., 1999. – 25 с.: іл.

211. ПАВЛЕНКО С., Потапенко Ю., Яременко Н. Ганнина Пустинь //Голос України. – 2003. – 25 квіт. – С.7, 21.

Історико-мемор. заповідник П. Куліша та Г. Барвінок на хуторі Мотронівка. Сучасний стан.

212. ПЛЮЩ І.С. Настав час Куліша /Інтерв'ю вела Л. Оленівська //Літ. Україна. – 1999. – 19 серп. – С.2.

Гол. Міжнар. благодійного фонду П.Куліша, нар. депутат України І.Плющ розповідає про багатогранну особистість свого земляка.

213. ПРЕМІЇ імені Пантелеймона Куліша //Уряд. кур'єр. – 2002. – 23 берез. – С.16.

Серед лауреатів учні ряду шкіл Черніг. обл.

214. РЕП'ЯХ С. І буде дух його сіяти: На Чернігівщині будують музей-заповідник Пантелеймона Куліша //Літ. Україна. – 2001. – 20 верес. – С.3.

215. СТОЯВ дубовий хрест на Кулішевій могилі //Чернігів. вісн. – 2001. – 8 лют.

216. ХОМЕНКО В. На хуторі Мотронівці //Десн. правда.– 1994. – 6 серп.

217. ШОКАЛО О. «...Благословен день нашого знайомства...»: Есея про любов //Україна. – 1989. – №36–38.

Маловідомі сторінки стосунків П.О. Куліша і Г.Барвінок

218. ЯВІР В. На гостини до Куліша [на його хутір (тепер с. Оленівка) з нагоди 180-річного ювілею письменника] //Десн. правда. – 1999. – 10 серп.

219. ЯВІР В. У дорозі до Куліша: [Святкування дня його народження в музеї - комплексі «Ганнина Пустинь»] //Вісті Борзнянщини. – 2002. – 14 серп.

220. ЯРЕМЕНКО В. Пантелеймон Куліш //Основа. – 1997.– №32. – С.3 – 8.

Життя і смерть на хут. Мотронівка.

ЛАЗАРЧУК АНДРОНИК ГРИГОРОВИЧ

(1870 – 6.09.1934)

Український художник, педагог, краєзнавець. Народився на Волині. Творчий шлях розпочав у живописній майстерні Почаївської Лаври. Навчався у Петербурзькій Академії мистецтв, на педагогічних курсах при цій Академії, у майстерні Санкт-Петербурзького професора В.Є.Маковського. Іконописець. Розписував храми. Автор побутових картин, пейзажів, портретів. З 1915 р. жив у Борзні. У 1919 р. очолив художні курси. Згодом заснував тут краєзнавчий музей, яким керував три роки. Похований на міському цвинтарі. Твори художника експонуються у музеях Чернігова. Влітку 2004 р. за фінансового сприяння народного депутата України І.С.Плюща відкрито меморіальну дошку на будинку в Борзні, де жили Лазарчуки.

ЛІТЕРАТУРА

221. ЛАЗАРЧУК Андроник Григорович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.30–31.

222. ЛАРІОНОВ П. З когорти незабутніх: [До 135-річчя від дня народження худож.] // Десн. правда. – 1995. – 26 січ.
223. МОСКАЛЕНКО М. Христос воскреслий //Вісті Борзнянщини. – 1999. – 21 серп.
Знайдено одну з ікон, написану художником.
224. ПАШКУДЕНКО Б. Андроник Лазарчук //Комуністична праця. – 1991. – 20 лип.
225. ПОДІЛЬСЬКИЙ Л. Художник, педагог, краєзнавець //Десн. правда. – 1972. – 9 верес.
226. РУБАН В.В. Український портретний живопис другої половини ХІХ – початку ХХ століття. – К.: Наук. думка, 1986.– 223 с.: іл.
С.158: А.Лазарчук.

ЛАЗАРЧУК ІПОЛИТ АНДРОНИКОВИЧ
(13.08.1903 – 21.02.1979)

Український художник кіно. Народився в Почаєві. Його батько – А.Г.Лазарчук. З 1915 р. жив у Борзні. Освіту здобув у Борзнянській профтехшколі. Навчався живопису у майстерні батька. З весни 1919 по 1924 рік працював актором і художником-декоратором Борзнянського районного театру, вступив до Київського художнього інституту. А потім він малював і був режисером перших в Україні мультфільмів, стояв біля витоків української мультиплікації. Як відомо, незадовго до Другої світової війни мультиплікацію в Україні закрили — все перевели до Москви. Війну Іполит Андроникович провів на фронті — пройшов її від початку до кінця. Після війни повернувся до Києва і змушений був займатися науковою мультиплікацією, леліючи в душі надію про відродження в Україні художніх анімаційних фільмів. Тільки у шістдесятих роках ця надія здійснилася — Лазарчук став художнім керівником мультиплікаційного об'єднання, готував молодих мультиплікаторів. Іполита Лазарчука називали «батьком української мультиплікації». Заслуга митця-експериментатора і першовідкривача у цій царині кіно відзначена преміями, орденом «Знак Пошани», присвоєнням йому 1967 року звання Заслуженого діяча мистецтв. Помер І.П.Лазарчук у Києві.

ЛІТЕРАТУРА

227. ЛАЗАРЧУК Іполит Андроникович (13.08.1903– 21.02.1979) //УРЕ. – К., 1961. – Т. 6. – С. 50.
228. ЛАЗАРЧУК Іполит Андроникович (13.08.1903– 21.02.1979) //Митці України: Енцикл. довідн. – К., 1992. –С. 349.
229. ЛАЗАРЧУК Іполит Андроникович (13.08.1903– 21.02.1979) //Словник художників України. – К., 1973. – С. 127.
230. ЛАЗАРЧУК Іполит Андроникович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 31.
231. МЕДВЕДИК П. Старійшина мальованого кіно //Жовтень. – 1976. – №3. – С. 107 – 108.
232. ЧЕРНЕНКО О. Він дружив із Довженком: До 100-річчя від дня народження І.Лазарчука //Вісті Борзнянщини.– 2003. – 19 берез.

ЛЕЩЕНКО В'ЯЧЕСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ
(6.05.1916 – 30.03.1978)

Генерал-майор авіації. Народився у Борзні. Закінчив тут 7 класів середньої школи №3. Пізніше – два курси Мелітопольського будівельного технікуму, одночасно навчаючись у місцевому аероклубі. З 1932 р. працював інструктором у цьому ж клубі. У Радянській Армії з 1940 р. У 1941 р. закінчив Ульяновську військово-авіаційну школу пілотів. Учасник війни з 1941 р. Заступник командира ескадрильї 4-го винищувального полку. До 20 травня 1943 р. здійснив 285 бойових вильотів. Особисто знищив 13 літаків і в групі 10 літаків противника. Звання Героя Радянського Союзу йому присвоєно 24 серпня 1943 р. Після війни закінчив Військово-повітряну академію та академію Генштабу. З 1971 р. – у відставці. Оселився в Ярославлі, де і помер.

ЛІТЕРАТУРА

233. В ОДНОМ строю с Покрышкиным //Героев подвиги бессмертны: Очерки о Героях Советского Союза – уроженцах Чернигов. обл. – К., 1982. – С. 170 – 172.

234. ЛЕЩЕНКО В'ячеслав Сергійович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 32.

235. МІЩЕНКО М. Славний син Борзнянщини: До 35-річчя Перемоги //Комуністична праця. – 1980. – 22 берез.

236. МОХОВ М., Куперман В. Син землі Чернігівської //Десн. правда. – 1977. – 30 лип.

ЛОКОТЬ ВАСИЛЬ ТИМОФІЙОВИЧ

(ЗОРИЧ А.)

(1899 – 1937)

Російський радянський письменник. Народився у Борзні в родині публіциста, професора, члена І-ї Державної думи Т.В.Локотя. З 1901 до 1922 р. жив у Чернігові, навчався у місцевій гімназії. Один з перших радянських фейлетоністів. Співробітничав з чернігівськими газетами «Знамя Советов», «Красное знамя», пізніше з центральними часописами «Правда» та «Известия». Значне місце в його творчості займають оповідання про романтичних героїв революції. Писав за псевдонімом А.Зорич. В.Т.Локоть багато їздив по країні, публікував путьові нариси. За його сценаріями поставлено фільми «Дон Дієго і Палажка», «Любов», «Дівчина поспішає на побачення». За сфабрикованим обвинуваченням в антирадянській діяльності розстріляний.

ЛІТЕРАТУРА

237. ЗОРИЧ А. Самое главное: Рассказы. Очерки. Фельетоны /Вступ. ст. Ф.Левина. – М.: Сов. писатель, 1961.– 256 с.

238. ЗОРИЧ А. Созвездие Ориона: Рассказы. – К.: Рад. письменник, 1963. – 125 с.

239. ЗОРИЧ А. //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 22.

240. РУССКИЕ советские писатели – прозаики: Библиограф. указ. – М.: Книга, 1971. – Т. 7 (доп.). Ч. 1. – 502 с.

С. 280 – 304: Біографія письменника. Його твори і літ. про нього.

241. ЩЕРБИНА К.А. Зорич – наш земляк : (До 90-річчя з дня народження) //Комуністична праця. – 1989. – 19 груд.

МАСЛОВ-СТОКІЗ ВАСИЛЬ ПАВЛОВИЧ
(1866 – 1918)

Український поет і перекладач. Народився у Батурині. Учасник революційного руху в Росії (80-ті рр. XIX ст.). Політичний заслонець, пізніше – політемігрант. У 1895 р. у женецькій газеті «Російський робітник» публікував вірші антицарського спрямування. Перекладав твори українських поетів російською мовою і російських авторів – українською. Певний час жив у Борзні.

ЛІТЕРАТУРА

242. ДУДКО В. Лондонський відгук //Вітчизна. – 1990. – №10. – С. 202 – 204.

В ст. розглядається рец. В.П.Маслова-Стокоза у журн. «Народоволець» (Лондон) на Львів. часопис «Житє і слово», де були публікації про Чернігів. губ.

243. ДУН О. Перший перекладач «Каменярів» [І.Франка] //Десн. правда. – 1979. – 16 січ.

244. ПОГРЕБЕННИК Ф. «Політичний заслонець» //Визвольний шлях (Лондон). – 1997. – Кн. II. – С.1370 – 1373.

ОЛІЙНИК АНАТОЛІЙ АНДРІЙОВИЧ
(1902 – 1936)

Народився у Борзні. Належить до покоління українських письменників та поетів «Розстріляного відродження». Йому довелося втікати від радянської влади до Середньої Азії, уникнувши репресій тільки через природну смерть. Це ім'я вперше стало відомим у 1971 р., коли у видавництві «Радянський письменник» вийшла впорядкована поетовим сином Олегом Олійником книжка «Вітрила напнуто». У 1998 році в Москві видано книжку «Амурова декада», ілюстровану світлинами з життя поета, а в 2006 р. - «Віват, життя». А.Олійник був автором вишуканої української лірики, інтимної, пейзажної і громадянської. Жив і помер у Росії.

ЛІТЕРАТУРА

245. ОЛІЙНИК А. Вітрила напнуто /Упоряд. О.А.Олійника. – К.: Рад. письменник, 1971. – 412 с.

246. ОЛІЙНИК А. Амурова декада. – М.: Тривант, 1998. – 115 с.

247. ОЛІЙНИК А. Віват, життя /Упоряд. О.А.Олійник. – М., 2006. – 180 с.

248. ВАСЮК В. «Ми – перші іскри і надії»: [Про зб. поета «Вітрила напнуто»] //Десн. правда. – 1972. – 9 лют.

249. ВІДОМИЙ і невідомий Анатоль Олійник //Вісті Борзнянщини. – 2002. – 13 листоп.

250. КИРИЧЕНКО Ф. Він – з нами //Комуністична праця.– 1971. – 28 серп.

251. КОПИЛОВА Н. Мотиви самотнього слова //Літ. Україна. – 1970. – 3 лип.

252. ЛАПА А. Повернення триває ...: Анатоль Олійник.: Поезія і доля //Сіверщина. – 1998. – 26 груд. – С.5.

253. МОСКАЛЕНКО М. Забуті сторінки [з історії родини Олійників] //Вісті Борзнянщини. – 1999. – 11 верес.

254. ОЛІЙНИК Анатолій Андрійович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 43.

255. ПОВЕРНЕННЯ поета //Вісті Борзнянщини. – 1997. – 22 листоп.

256. РЕП'ЯХ С. А завтра – ліс і день: (Анатоль Олійник) /Черніг. орг. НСПУ; Черніг. держ. ОУНБ ім. В.Г. Короленка; відп. за вип. П.В. Грищенко. – Чернігів, 2002. – 32 с. – (Портр. земляків).

257. РЕП'ЯХ С. Не вилюблю серця ... : (До 90-річчя Анатолія Олійника) // Вісті Борзнянщини. – 1992. – 28 жовт.

258. РЕЧМЕДІН А.П. Чарівний лірик із Борзни.: Життя і поетика Анатолія Олійника. – Вінниця : Книга – Вега, 2005. – 168 с.: іл.

259. СИМОНЕНКО М. Під вітрилами правди //Десн. правда. – 1982. – 26 листоп.

260. ЯВІР В. Його слово пододало відстані й роки: [До 100-річчя з дня народження А. Олійника] //Вісті Борзнянщини. – 2002. – 30 жовт.

ПАЛІЙ СЕМЕН ПИЛИПОВИЧ

(бл. 1640 – січ. 1710)

Український козацький ватажок. Козак Ніжинського полку. Фастівський полковник. Керівник козацького повстання на Правобережній Україні. Історичною заслугою С.Палія є відродження в кінці XVII – на початку XVIII ст. Правобережної України, де козацька старшина під його вмілим керівництвом відновлювала і запроваджувала традиційні форми місцевої української адміністрації періоду Визвольної війни. Народився у Борзні у міщанській родині середнього статку. Батько був також козаком Ніжинського полку.

ЛІТЕРАТУРА

261. АРЕНДАРЬ А. Пернач и чарка Семена Палій //Чернигов. полдень. – 1996. – 7 нояб. – С.5.

З колекції Чернігів. істор. музею ім. В.В. Тарновського.

262. БРАТКОВСЬКИЙ Д. Історична поема /Передм. Д.Кулиняка //Київ. старовина. – 1992. – №6. – С.36 – 46.

Д. Братковський – письменник і громадський діяч, учасник козацьких рухів в Україні, соратник С. Палія. В поемі є розділ, присвячений йому.

263. ВІДОНЯК Н. Семен Палій у фольклорі та поемі Тараса Шевченка «Чернець» //Дивослово. – 2001. – №5 – С.16–18.

264. ЖОЛТОВСЬКИЙ П.М. Український живопис XVII-XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1978. – 326 с.: іл.

С.148-151: Портрет Феодосії Палій – дружини С.Палія, придбаний В.Тарновським у Борзні.

265. ІЛЮСТРОВАНА енциклопедія історії України: В 3-х т. Т.1 /Авт. тексту О.Кучерук; Іл. та худож. оформл. Л. і С. Голембовських, С.Білоостоцького. – Вид. прероб., доп. – К.: Спалах, 2004. – 216 с.: іл.

С.149: С.Палій.

266. ІСТОРІЯ Української РСР: У 8-ми т., 10-ти кн. /АН УРСР, Ін-т історії; Гол. редкол.: Ю.Ю.Кондуфор (гол. ред.) та ін. Т.2. Визвольна війна і возз'єднання України з Росією /Редкол.: Г.Я.Сергієнко (відп. ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1979. – 615 с.: іл.

С.289 – 291: Арешт і заслання С. Палія.

267. КОВАЛЕЦЬ Я. Другий Хмельницький з Борзни //Гарт. – 1996. – 18 жовт.

268. КРИВОШЕЯ В., Кривошея І. Палії, Самусі, Комонники //Сіверян. літопис. – 1998. – №4. – С.11 – 16.

269. ЛІТОПИС Гадяцького полковника Григорія Грабянки /Пер. із староукр. – К.: Т – во «Знання» України, 1992. – 192 с.

- С. 163 – 167: С. Палій.
270. МАЗУР Л. Козак борзнянський, полковник фастівський //Десн. правда. – 1992. – 7 листоп.
271. ПАВЛЕНКО С. Арешт Палія //Голос України. – 1997.– 15 листоп.
272. ПАЛІЙ (Гурко) Семен Пилипович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.43 – 44.
273. ПАЛІЙ А. Семен Палій – козацький ватажок //Вісті Борзнянщини. – 1992. – 22 лип.
274. ПОЛЮШКО Г. Дукачі: Збірка Нац. Києво-Печерського історико-архіт. заповідника: Каталог //Пам'ятки України. – 2007. – №3. – С.96 – 107.
- С.97: 3 колекції С.Палія.
275. САПОН В. Козак Борзнянський – полковник фастівський //Вісті Борзнянщини. – 2002. – 30 січ.
276. СУШИНСЬКИЙ Б. Козацькі вожді України в образах її вождів та полководців XV – XIX ст.: Істор. есе у 2-х т. – 2-е вид., доп. – Одеса: «ВМВ», 2004. – Т. 1. – 2004. – 689 с.: іл.
- С.230 – 233: С.Палій.
277. СЫТЫЙ И. Печать Семена Палия: [Из коллекции Чернигов. истор. музея им. В.В. Тарновского] //Чернигов. полдень. – 1996. – 7 нояб. – С.5.
278. ФОМІЧОВ А. Семен Палій з Борзни: [Поштовий конверт із зображенням фастівського полковника] //Десн. правда. – 2007. – 7 черв. – С. 6.
279. ЧУХЛІБ Т. Гетьмани і монархи: Укр. держава у міжнар. відносинах 1648-1714 рр. – 2-е вид., доопр. – К.: Арістей, 2005. – 640 с.: іл.
- С. 261, 262, 286, 291–293, 294, 298, 299, 301, 336, 337–339, 360, 361–364, 367, 377, 378, 381–398, 553, 554, 579, 585, 590, 594: С.Палій.

ПЕТРУНКЕВИЧ ІВАН ІЛІЧ

(23.12.1843 – 14.06.1928)

Відомий громадський діяч. Учасник земського руху в Чернігівській губернії. Депутат І Державної Думи від Тверської губернії. Один із засновників і голова партії кадетів. Видавець газети «Речь». Народився у родовому маєтку Плиски Борзенського повіту. Навчався у Київському кадетському корпусі. Перевівся до Чернігівської гімназії, яку закінчив 1863 р. У 1867 р. – юридичний факультет Петербурзького університету. Повернувся у родовий маєток. Був обраний гласним Борзенського повітового земства від селян, мировим суддею, з 1879 р. – головою мирового суду Борзенського повіту. На власні кошти відкрив школу для селянських дітей, лікарню. У лютому 1919 р. емігрував за кордон. Помер і похований у Празі. Його правнук Михайло Андрійович Шліппенбах, поет і журналіст, автор книги «Путешествие во времени далеко и близко», живе у м. Сестрорецьку під Санкт-Петербургом.

ЛІТЕРАТУРА

280. ПЕТРУНКЕВИЧ И.И. Из записок общественного деятеля: Воспоминания. – М., 1993. – Б.с.
281. ПЕТРУНКЕВИЧ И.И. «Подготовить страну к самому широкому самоуправлению...» //Российский либерализм, идеи и люди. – М., 2004. – С. 274 – 285.
282. АКИМЕНКО І.М. Громадська і політична діяльність І.І.Петрункевича (кін. XIX – поч. XX ст.) //Література та культура Полісся. – Ніжин, 1998. – Вип. II. – С. 138 – 140.
283. ІСАЄНКО О. Перші кроки у велику політику //Гарт. – 1999. – 17 груд. – С. 12.

284. ЛИСИЦЫНА А. Юбилей Думы с оттенком ностальгии: [К 100 - летию I Гос. Думы России] [Электронный ресурс] //Интернет – газета Фонтанка. Ру. – Петербург, 2006. – Режим доступа: www.fontanka.ru. – 27. 04. 2006.

Бесіда з М.А.Шліппенбахом – правнуком І.І.Петрункевича.

ПЛЮЩ ІВАН СТЕПАНОВИЧ

(11.09.1941)

Відомий державний і громадський діяч України. Народився в Борзні у селянській родині. Випускник Української сільськогосподарської Академії та Академії суспільних наук при ЦК КПРС. Працював агрономом, головою колгоспу, директором радгоспу, перебував на партійній роботі, очолював Київську облраду. Народний депутат України I-IV скликань. Обіймав посаду голови Верховної Ради України. У 1994 р. балотувався в Президенти України. Почесний голова Партії вільних селян і підприємців України. З травня 2007 р. – секретар Ради національної безпеки і оборони України. Герой України.

ЛІТЕРАТУРА

285. ПЛЮЩ І.С. Я натисну кнопку «за» /Розмову вів Ю. Пригорницький //Літ. Україна. – 1990. – 25 жовт. – С.2.

286. ПРО ОБРАННЯ голови Верховної Ради України //Уряд. кур'єр. – 2000. – 4 лют. – С.2.

Дається коротка біографічна довідка І.С.Плюща.

287. ІВАН Плющ: [Гол. Верх. Ради України] //Україна. – 2001. – №9. – С.10: портр.

288. КИЯШКО О. На агронома вивчився в Борзні, або про витоки політичного реалізму //Чернігів. відом. – 1991. – №52 (груд.). – С.2.

289. ПЛЮЩ Іван Степанович //Батьківський поріг /Т – во “Чернігівське земляцтво”; Упоряд. Устименко В.Є. – 2-ге вид., доп., перероб. – К., 2002. – С. 344.

290. ПЛЮЩ Іван Степанович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 45 – 46.

291. САПОН В. До духовних скарбів отчого краю: Перебування в обл. Президента України Л.Д.Кучми і гол. Верх. Ради України І.С.Плюща //Десн. правда. – 2000. – 27 черв.

САЄНКО ОЛЕКСАНДР ФЕРАПОНТОВИЧ

(1899 – 1985)

Народний художник України. Його 100-літній ювілей було занесено до календаря пам'ятних дат ЮНЕСКО. Створив понад 500 творів живопису, графіки, монументального панно, гобеленів, кераміки, які увійшли до скарбниці української культури і залишили помітне місце у світовому мистецтві. Народився в Борзні, де жив і помер. У листопаді 1996 р. тут відкрито художньо-меморіальний музей «Садиба народного художника України Олександра Саєнка».

ЛІТЕРАТУРА

292. САЄНКО О. Альбом. – К.: Мистецтво, 1980. – 94 с.

293. АДРУГ А. Від рідної землі і сонця //Чернігів. відом.–1994. – 19 серп. – С.6.

294. АДРУГ А.К. Чародій сонячних барв //Десн. правда. – 1989. – 20 серп.

295. АНДРІЄНКО М. Борзнянщину люди славлять //Вісті Борзнянщини. – 2000. – 3 черв.
296. ВЕЧОРЕНКО П. Чернігівські мотиви //Десн. правда.– 1993. – 20 лип.
297. ВЕЧОРЕНКО П. Музею-садибі – бути //Десн. правда.– 1995. – 30 листоп.
Відбудова у Борзні колишньої садиби художника.
298. ДЗЮБЕНКО Н. Крилатий родовід Саєнків //Голос України. – 1992. – 16 жовт. – С.12 – 13.
299. ЖУК А.К. Чисте золото барв //Нар. творчість та етнографія. – 1975. – №1. – С.75 – 79.
300. ЗАЙЧЕНКО В. Твори О.Ф.Саєнка в музеях Чернігова //Сіверян. літопис. – 2000. – №1. – С.166.
301. КАЧКАН В. «Торкнись зозулиного крила» //Київ. – 1983. – №10. – С.159 – 163.
302. КЛЮЧНИК С. Про що розповів золотий млин //Десн. правда. – 1974. – 15 жовт.
З виставки творів художника у Чернігові.
303. КОВАЛЕНКО М. Мрія митця здійснилася //Укр. культура. – 1997. – №4 – 5. – С.14.
Відкрито художньо – меморіальний музей «Садиба народного художника України Олександра Саєнка» у Борзні.
304. КОЛЕСНИК І. Саєнків живий родовід //Вісті Борзнянщини. – 1992. – 26 верес.
305. КУЦЕНКО П. Знак сонця – долі благовісний знак : Із урочистого відкриття художньо – меморіального музею «Садиба народного художника України Олександра Саєнка» у Борзні //Десн. правда. – 1996. – 12 листоп.
306. ЛЯШКО М. Його золота палітра: Нар. худож. УРСР О.Ф.Саєнку – 80 років //Десн. правда. – 1979. – 19 серп.
307. МОСКАЛЕНКО М. Плоди Саєнкового саду //Вісті Борзнянщини. – 1999. – 4 верес.
308. РОМАНІКА М. Золотими барвами пшениці //Десн. правда. – 1987. – 28 берез.
Тридцять картин з багатой спадщини інкрустатора соломкою О.Ф.Саєнка – у фондах Чернігів. худож. музею.
309. РОМАНІКА М. Портрет //Десн. правда. – 1977. – 22 квіт.
310. САЄНКО Олександр Ферাপонтович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С.53.
311. САЄНКО Н. Неповторність таланту: (До 100-річчя О.Саєнка) //Сіверян. літопис. – 1999. – №5. – С.25 – 33.
312. САЄНКО Н. Олександр Саєнко: до становлення і розвитку українського монументально-декоративного мистецтва ХХ ст.: Кн.- альбом. – К.: Вид-во ім. О.Теліги, 2003. – 560 с.
313. САЄНКО Н. Про мого батька //Наука і культура. Україна: Щорічник. – К., 1989. – Вип. 23. – С. 518 – 525.
314. САЄНКО Н. Сонячний світ у спадок : До 100-річчя від дня народження О.Саєнка //Вісті Борзнянщини. – 1999. – 4 верес.
Спогади доньки художника.
315. СМАЛЬ О. Всесвіт Саєнка //Дзеркало тижня. – 2005.– 5 – 11 лют.
Ювілейні заходи на Чернігівщині, присвячені 100-річчю художника.
316. ФЕДУРУК О.К. Шлях поступу //Нар. творчість та етнографія. – 1990. – №6. – С.74 – 78.

СЕНЦОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ
(1952)

Прозаїк, поет, журналіст, член Національної Спільноти письменників України. Відомий дитячий письменник. Лауреат премії ім. Б.Грінченка. Живе і працює в Борзні.

ЛІТЕРАТУРА

317. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Зелена неділя: Вірші. – Борзна, 1994. – 62 с.; 1 л. портр.
318. СЕНЦОВСЬКИЙ В. У затінку серця: Вірші. – Чернігів: РВВ обл. упр.по пресі, 1994. – 38 с.; 1 л. портр.
319. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Лицар і попелюшка: Оповідання.– Чернігів, 1996. – 36 с.
320. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Любов моя – футбол: Нариси, оповідання, вірші. – Чернігів, 1996. – 83 с.
321. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Забілина Альтанка: 36 пісень і віршів. – Чернігів: РВВ обл. ком. у справах преси та інформації, 1997. – 35с.
- Увійшли пісні, створені на слова авт. самодіяльними композиторами Борзнянщини та цикл віршів «Запах деревію».
322. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Борзенка: Вірші та оповідання.– Чернігів: РВВ [ком. інформації], 1998. – 40 с.
323. СЕНЦОВСЬКИЙ В. Тихий берег, шум ласкавих хвиль: Вірші, оповідання, казки. – Чернігів: Чернігів. береги, 2004. – 63 с.
324. ЛАУРЕАТИ премії імені Бориса Грінченка //Сіверщина. – 1998. – 21 лют. – С.3.
325. ПИСЬМЕННИКИ Чернігівщини: Довідн. /Упоряд.: Н.Ф.Гонза; ред. Л.В.Студьонова; авт. вступ. сл. і біогр. довідок С.П.Реп'ях; відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів, 2001. – 103 с.: іл.
- С. 67 – 70: В. Сенцовський.
326. ПИСЬМЕННИКИ Чернігівщини: Біобібліогр. довідн.– 2-е вид. /Упоряд.: Н. Гонза, І. Каганова; авт. біогр. довідок С.П.Реп'ях; відп. за вип. П.В.Грищенко. – Чернігів: Чернігів. береги; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2005. – 80 с.: іл.
- С. 57 - 59: В. Сенцовський.
327. САПОН В. Володимир Сенцовський //Поетичні голоси Чернігівщини. – Чернігів, 2003. – С. 253 – 256.
328. САПОН В. Володимиру Сенцовському – 50 //Десн. правда. – 2002. – 23 лип.

ТИТОВ ВОЛОДИМИР ГЕОРГІЙОВИЧ (1.01.1947)

Льотчик-космонавт СРСР. Полковник Військово - Повітряних сил Росії. Герой Радянського Союзу. Чотири рази побував у космосі, в тому числі на американському «Дискавері» (шаттл). Стільки ж разів виходив у відкритий космос. Загальна кількість днів, проведених В.Г.Титовим у космічному просторі, складає цифру 387. Уродженець м. Сретенська Читинської області. У 1965 р. закінчив 11 класів середньої школи у Борзні. Рік працював кочегаром Борзнянського заводу з виробництва масла. У 1966-1970 рр. – курсант Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків. По закінченні навчання до 1974 р. служив у ЧВВАУЛ. До загону космонавтів його прийнято 20 серпня 1976 р. Перший космічний політ здійснив 20 квітня 1983 р. Нагороджений орденами Болгарії, Афганістану, Франції, американської космічної агенції NASA. Вийшов у відставку. Живе у Москві.

ЛІТЕРАТУРА

329. БАЙНЕТОВ Д. Ф. Испытание невезением //Черниговские авиаторы. – 2-е изд.перераб. и доп. – Чернигов, 2007. – С. 368 – 371.

330. БАЛАКИРЕВ В. П., Байнетов Д. Ф. Черниговские крылья: 40 лет Чернигов. ВВАУЛ им. Ленинского комсомола.– Чернигов, 1991. – 432 с.
С. 307 – 314: В. Г.Титов.
331. ГЛЯНЬКО Н. День рождения на орбите: [Штрихи к портр.] //Правда Украины. – 1988. – 1 янв.
332. КОВАЛЕЦЬ Я. Чи годиться для чернігівського Титова американський «Дискавері»? //Гарт. – 1995. – 10 лют.
332. МОСКАЛЕНКО М. Борзнянська земля зустрічає Героя //Комуністична праця. – 1990. – 13 січ.
333. РЕБРОВ М. Чрезвычайная ситуация //Красная звезда (Москва). – 1987. – 20 дек.
334. ТИТОВ Володимир Георгійович //Стрижак А.В. Слід на землі: Історія Борзнянщини в особах. – К., 2004. – С. 57.

ШЕВЧЕНКО ТАРАС ГРИГОРОВИЧ

(9.03.1814-10.03.1861)

Видатний український народний поет, прозаїк, художник, мислитель. Учасник Кирило-Мефодіївського товариства, за що десять років провів на засланні в Орській фортеці Оренбурзької губернії (Росія). Його ім'я відоме в усьому світі. У 1843, 1845, 1847, 1859 рр. відвідав Чернігівщину, в тому числі і Борзну. Був боярином при вінчанні П.О.Куліша та О.М.Білозерської (Г.Барвінок), яке сталося 24 січня 1847 р. в церкві села Оленівка поблизу хутора Мотронівка. Підтримував дружні стосунки з поетом В.М.Забілою. Намалював його портрет, який не зберігся. В.М.Забіла є прототипом Віктора Олександровича у повісті Т.Г.Шевченка «Капитанша». У 1861 р. В.М.Забіла супроводжував домовину поета з Борзни до Канева, брав участь у похороні друга. Одна з вулиць Борзни названа іменем Т.Г.Шевченка. У 1965 р. на честь поета споруджено пам'ятник. На місці будинку в Борзні, в якому у 1847 р. зупинявся Тарас Шевченко, зведено пам'ятний знак.

ЛІТЕРАТУРА

335. ШЕВЧЕНКО Т.Г. Твори: У 5 – ти т. Т. 5. Щоденник. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1971. – 543 с.
С.244: Лист поета до М.І.Костомарова, написаний у Борзні.
336. ДОНЕЦЬ Г. Шевченко у гостях у Віктора Забіли //Донець Г. Шляхи: Вірші та поема. – К.,1973. – С.143 – 145.
337. ЖУР П. Літо перше : З хроніки життя і творчості Шевченка. – К.: Дніпро, 1979. – 278 с.
С. 236-239: Т.Шевченко в Борзні, в гостях у В.Забіли.
338. ЖУР П. Третья встреча. Хроника поездки Тараса Шевченко на Украину. – Л.: Худ. лит., 1973. – 302 с.
С. 262, 238 – 239: Борзнянські контакти Т.Г.Шевченка.
339. ЗАЛЕСНІЙКО В. Шевченко на Борзнянщині //Вісті Борзнянщини. – 1994. – 12 лют.
340. РОТАЧ П. Глухів? Ні, це Борзна!: Уточнення до маршруту Т. Г. Шевченка 1845 року //Березіль. – 1992. – №3– 4. – С. 168 – 170.
341. СТУДЬОНОВА Л. «Треба одружитись, хоча б на чортовій сестрі!» //Студьонова Л. Чернігівки в житті славетних. – Чернігів, 1996. – С. 8 – 13.
342. ШЕВЧЕНКУ Т.Г. пам'ятники. Шевченку Т.Г. пам'ятні знаки //Чернігівщина: Енцикл. довідн. /За ред. А.В.Кудрицького. – К., 1990. – С. 948, 950: іл.
343. ЩЕРБИНА К. Шевченко і Борзнянщина //Вісті Борзнянщини. – 1992. – 27 трав.

ДОПОМІЖНІ ПОКАЖЧИКИ
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК АВТОРІВ І НАЗВ КНИГ ТА СТАТЕЙ

- Адруг А. Від рідної землі 293
Адруг А. Чародій... 294
Акименко І.М. Громадська... 282
Алчевська Х.Д. Передуманное 127
Алчевська Х.О. Пам'яті моєї матері 132
Алчевська Х.О. Тобі, що свій народ...131
Алчевська Христина 128 – 130
Алчевський І. [Листи...] 133
Андрієнко М. Борзнянщину... 295
Антоновский М.И. Записки 153
Антоновський Михайло Іванович 154
Антоненко Г. Хто відповідь... 78
Апанович О.М. Збройні сили... 36
Арендарь А. Пернач и чарка... 261
Археологія УРСР 27
Астаф'єва М, Астаф'єв О. Пам'яті Олександра... 170
Байнетов Д.Ф. Испытание... 329
Балабушевич Т. Економічний... 37
Балакирев В.П., Байнетов Д.Ф. Черниговские... 330
Балушок В. Світ середньовіччя... 38
Барвінок Ганна 157 – 159
Білецький П.О. Українське... 39
Білозерського В.М. могила 166
Бондар – Терещенко І. Христя Журавльова...134
Бондаревський О. Ніжинські спогади 169
Борзна 1 – 7, 79
Браженко В., Полоцький А. З когорти... 183
Братковський Д. Історична поема 262
Брянчанинов А.Н. Междодумье 66
Будлянський М. Нагорода... 118
В одном строю... 233
Василенко Н.П. Генеральное следствие... 30
Васюк В. “Ми – перші іскри...” 248
Величко В. І буде дух його... 203
Величко В. “Чому ж нема...” 167
Вечоренко П. Музею – садибі...297
Вечоренко П. Чернігівські мотиви 296
Виноградский Ю. С. Название городов... 8
Вишнівська С. Гордість твоя... 135
Відомий і невідомий Анатоль Олійник 249
Відоняк Н. З когорти... 168
Відоняк Н. Семен Палій... 263
Вовчок М. Народні оповідання 171
Вотчал Євген Пилипович 180

В'яла Г. Перлина 136
Гайдамацький рух... 31
Галчин В. Ради і бізнес 80
Ганна Барвінок 160, 161
Географический энциклопедический словарь 9
Гербы городов... 102, 103
Геннади Г. Справочный словарь... 155
Глебов Андрій Савич 184
Глоба Л. Для просвіти... 137
Глянько И. День рождення... 331
Горленко В.Ф. Роль Петербурга... 156
Горовий О. Немов неопалима... 81
Гражданская война... 72, 82
Грінченко Б. Поет жіночого горя 162
Грушевський М. Історія України – Руси 40
Губернские и уездные учреждения... 59
Гуменюк М. Х.Д. Алчевська 138
Гуржій О. І. До питання... 41
Деко О. Солов'ї співають... 188
Державний архів... 10
Дєдов Б. “Ганнина пустинь”... 163
Дзюбенко М. Крилатий родовід... 298
Директивы командования... 73
Документи ЦДІА УРСР... 204
Донець Г. Шевченко в гостях... 336
Дудко В. Лондонський відгук 242
Дун О. Перший перекладач... 243
Євстахович В. Академік з Борзни 181
Жолтовський П.М. Український живопис... 264
Жолтовський П.М. Художнє життя... 42, 122
Жук А.К. Чисте золото... 299
Жур П. Літо перше 337
Жур П. Третья встреча 338
Журнали... очередного Борзенского уездного... 60, 61
З листування... 67
Забіла В., Петренко М. Поезії 187
Забіла Віктор Миколайович 189
Зайченко В. Твори О.Ф. Саєнка... 300
Закусило С. Свято в Мотронівці 205
Залеснійко В. Шевченко на Борзнянщині 339
Звинувачують архіви 75
Зеленська Л. Ганна Барвінок 164
Зеленська Л. Пантелеймон Олександрович Куліш 206
Зіневич А. В ім'я здоров'я 83
Зіневич А. «Ганнина пусинь» 165
Злети й падіння поета 190
Зорич А. 239
Зорич А. Самое главное 237
Зорич А. Созвездие Ориона 238

Іван Плющ 287
Івашків В.М. Українські народні пісні 207
Илинская В.А. Скифы...28
Ильинская В.А., Тереножкин А. Памятники... 29
История Украинской ССР 43, 44
Ілюстрована енциклопедія... 265
Ісаєнко О. Перші кроки...283
Історія міст і сіл Української РСР 11
Історія назв 13
История Украинской ССР 43, 44, 266
Календарь Черниговской губернии 62 – 64
Кальченко Галина Никифоровна 198
Качкан В. “Торкнись...” 301
Кириленко І.М. Борзнянському... 84
Кирилюк Є. Невідома збірка... 191
Кияшко О. На агронома вивчився... 288
Ключник С. Про що розповів... 302
Коваленко М. Мрія митця...303
Ковалець Я. Другий Хмельницький... 268
Ковалець Я. Чи годиться...332
Ковалець – Грузинська Л. Суцвіття... 139
Колесник І. Саєнків живий родовід 304
Компан О.С. Міста України 45
Копилова Н. Мотиви 251
Костомаров М. Мазепа 120
Кравченко М. Політична культура... 46
Красногорский [П.] Освящение... 85, 115
Кривко Я. Серце, віддане... 140
Кривко Я. Цінне видання 182
Криворотько А. Самодіяльний... 86
Кривошея В. Генеалогія... 47
Кривошея В., Кривошея І. Палії... 268
Кругляк Ю. М.
Кукуріківщина – хутір... 192
Кулаковський В.М. Міста... 48
Кулаковський В.М. Чернігівщина на картах... 49
Кулаковський В.М. Чернігово – Сіверщина... 50
Куліш Пантелеймон Олександрович 208
Куровський К. З історії вашого міста 14
Курси українознавства 87
Куценко П. Знак сонця... 305
Лазарчук Андроник 221
Лазарчук Іполіт Андроникович 227 – 230
Лапа А. Повернення... 252
Ларіонов П. З когорти... 222
Лауреати премії ім. Б. Грінченка 324
Лащенко П. Из боя – в бой 88
Летопись жизни... 117
Лещенко В’ячеслав Сергійович 234

Лиман О. Зустріч у Мотронівці 175
Лиман О. Чи відомо Вам...16
Лисицяна А. Юбилей Думи... 284
Листи Марка Вовчка 171
Литвиненко М.А. Джерела... 32
Литовчук В. [Про відкриття...] 89
Лісовенко М. Висока зоря 141
Літопис гадяцького полковника... 33, 269
Літопис Самовидця 34
Лобач – Жученко Б.Б. Літопис... 176
Лобач – Жученко Б.Б. Марко Вовчок 177
Лопухов О. Одержима 199
Ляшко М. Його золота палітра 306
Мазур Л. Козак борзнянський 270
Мазуркевич О.Р. Визначні українські... 142
Майстат Л. 1947 р. 90
Марко Вовчок 173, 174
Мартич Ю. Тополя 200
Матеріали для оцінки... 65
Мащенко С. Академік... 114
Медведик П. Старійшина мальованого... 231
Медвідь Л. На хутір... 209
Мелентьев Ю. Вона шукала... 201
Мельник Л.Г. Міста України... 69
Миколаєнко Д. Борзнянський полк 51
Міранда Ф. Щоденник 52
Міщенко М. Славний син 235
Морозов О. Гірке... 119
Москаленко М. Візитна картка 104
Москаленко М. Він знає... 105
Москаленко М. Вони належать Україні 143
Москаленко М. “Вперед...” 91
Москаленко М. Забуті сторінки 253
Москаленко М. Зазираючи... 17
Москаленко М. Ігорів брід
Москаленко М. На берегах... 18, 193
Москаленко М. Плоди...307
Москаленко М. Христос воскреслий 223
Мохов М., Куперман В. Син землі... 236
Мухін М.І. Педагогічні погляди... 144
На захисті революції... 74
Назавжди з нами 112
Населевець Н. Сіяч... 145
Не стало Феодосія Василенка 113
Незамулене джерело 92
Овсієнко О.Ф., Румянцева В.В. До питання... 106
Олейник А. Поету – романтику 194
Олексієнко С. Творінням розуму 146
Оленівська Л. У дорозі... 210

Олійник Анатолій 254
Олійник А. Амурська декада 246
Олійник А. Віват, життя 247
Олійник А. Вітрила напнуто 245
Олійник О. Славою не обділена 19
Оліфер В., Луговець Д., Семенова О. З давнини... 20
Остапенко Ю. Народження парку 93
Осяння 202
Павленко В. Асоціація... 94
Павленко С. Арешт Палія 271
Павленко С., Потапенко Ю., Яременко Н. Ганнина...211
Павлюченко Э.А. Женщины в русском... 147
Палій А. Семен Палій... 273
Палій (Гурко) Семен Пилипович 272
Пам'ять народу неубієнна 95
Пашкуденко Б. Андронік Лазарчук 224
Пашкуденко Б. Генерал Глебов 185
Пашкуденко Б. Наші талановиті... 110
Переписні книги... 35
Петрункевич И.И. Из записок... 280
Петрункевич И. “Подготовить страну...” 281
Письменники Чернігівщини 325, 326
Плющ Іван Степанович... 289, 290
Плющ І. Настав час... 212
Плющ І. Я натисну кнопку “за” 285
По Сіверянській землі 21
Повернення поета 255
Погребенник Ф. “Політичний засланець” 244
Подільський Л. Художник... 225
Поет – романтик... 195
Половникова С. О. “Ніхто в світі...” 196
Полюшко Г. Дукачі 274
Премії ім. П. Куліша 213
Про вшанування... 178
Про обрання... 286
Пуцко В. Микола Макаренко... 121
Ребров М. Чрезвычайная ситуація 333
Речмедін А.Г. Чарівний лірик... 258
Реп'ях С. А завтра – ліс і день 256
Реп'ях С. І буде дух його сіяти 214
Реп'ях С. Не вилюблю серця 257
Романіка М. Знахідка в Борзні 197
Романіка М. Золотими барвами... 308
Романіка М. Портрет 309
Ротач П. Глухів? Ні, це Борзна! 340
Рубан В.В. Український... 226
Румянцева В.В. Законодательство... 107
Румянцева В.В. Эмблемы... 108
Русов О.О. Описание... 70, 71

Русова С.Ф. “Лагідний пророк” 179
Русские советские... 240
Саєнко Н. Неповторність... 311
Саєнко Н. Олександр Саєнко... 312
Саєнко Н. Про мого батька 313
Саєнко Н. Сонячний світ... 314
Саєнко О. Альбом 292
Саєнко Олександр Ферапонтовия 310
Сапон В. Володимиру Сенцовськкому – 50 328
Сапон В. До духовних... 291
Сапон В. Козак Борзнянський... 275
Сенцовський В. Борзенка 322
Сенцовський В. Забілина альтанка 321
Сенцовський В. Зелена неділя 317
Сенцовський В. Лицар і попелюшка 319
Сенцовський В. Любов моя – футбол 320
Сенцовський В. Тихий берег... 323
Сенцовський В. У затінку... 318
Сергійчук В. Бойові побратими... 54
Симоненко М. Під вітрилами... 259
Слабошпицький М. Алчевські 148
Славетні жінки Борзнянщини 149
Смаль О. Всесвіт Саєнка 315
Сокращенное историческое... 55
Соловьев С.М. Русская летопись... 56
Спаський І.Г. Дукати... 109
Степанков В.С. Антифеодальная... 57
Степанов К. Борзенская... 96
Стояв дубовий хрест... 215
Стрижак А.В. Слід... 111
Студьонова Л. “Треба одружитись...” 341
Сумская область... 76
Сушинський Б. Козацькі вожді... 276
Сытый И. Печать Семена Паляя 277
Сюндюков В.І. Улюбленець долі 116
Титов Володимир Георгійович 334
Титов В. Доц викликає... 58
Топчій В. Що в імені... 23
Трояновский П. На восьми... 97
У Борзні нова поліклініка 98
Українська Центральна Рада 125
Федорук О. Шлях поступу 316
Фомічов А. Семен Палій... 278
Хожай Б. Вчитель... 123
Хожай Б. Кілька невігаданих... 99
Хоменко В. На хуторі... 216
Христина Даниловна Алчевская 150, 151
Чалий С. Ідеальна родина... 152
Черненко О. Він дружив... 232

Черниговская губерния 100
Черниговщина в период... 77
Чухліб Т. Гетьмани і монархи 279
Шаповаленко О. Реабілітуймо... 126
Шевченко Т.Г. Твори 335
Шевченку Т.Г. пам'ятники... 342
Шокало О. “Благословен день...” 217
Щербина К. Зорич – наш земляк 241
Щербина К. Шевченко і Борзнянщина 343
Яблоновський О. Чернігівщина 24
Явір В. Його слово... 260
Явір В. На гостини... 218
Явір В. У дорозі... 219
Яременко В. Пантелеймон куліш 220
Янко М.Г. Топонімічний... 25, 26
Ященко В. Новий кінотеатр 101
Ященко В. Шпага генерала... 186

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

Батурин 39, 56
Березна Менського р – ну 39, 41
Борзнянський полк 54
Борзнянський р – н 22
Борзнянщина 20
Глухів 56, 340
Добрянка Ріпкин. р – ну 67
Забілівщина Борзнян. р – ну 113
Ічня 13
Ічнянський полк 54
Київ 111
Козелець 39, 52, 68
Козелецький р – н 58
Короп 120
Лемеші Козелец. р – ну 39
Любеч Ріпкин. р – ну 67
Мена 13
Москва 156
Мотронівка Борзнян. р – ну 175, 203 – 205, 207, 209, 211, 216, 218, 220
Ніжин 68, 103, 106, 107, 117, 119, 120, 176
Ніжинський полк 41, 54
Новгород – Сіверський 57, 68, 117
Остер Козелец. р – ну 41, 68
Петербург 156
Полтавська губ. 103
Прилуки 39, 68, 117
Прилуцький полк 54
Сосниця 68
Срібне 41

Харків 111
Чернігів 39, 53, 56, 57, 69, 100, 103, 106 – 108, 117, 121, 172, 302
Чернігвська губ. 103
Чернігівський полк 41
Щорс 13

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК (ПЕРСОНАЛІЇ)

Алаев Э. 9
Алчевська Х. Д. 127 – 152
Алчевський О. 134
Антоновський М.І. 153 – 156
Барвінок Г. 157 – 165, 203, 211, 217
Бельський С.В. 111
Білозерський В. 166 – 168
Богушевич Ф.К. 111
Бондаревський О. 169, 170
Боряк Г. 10
Братковський Д. 262
Бугай А.С. 112
Варзар В. 65
Василенко Ф.П. 113
Велланський Д.М. 114
Вовчок М. 171 – 179
Водоп'ян І.І. 111
Войнаровський А. 116
Волковинський В. 10
Волконська М. 147
Воробей Р. 10
Воронов А. 9
Вотчал Є.П. 180 – 182
Высоцкий Г.С. 115
Глебов А.С. 183 – 186
Глинка М.И. 117
Гурбова Л. 10
Довженко О.П. 232
Домонтович М. 5
Дуб'янський І. 197
Забіла В.М. 187 – 197, 336, 337
Кальченко Г.Н. 198 – 202
Квіткін О.А. 111
Комаровський В. 6
Кондратенко Л.Д. 91
Кондратьєв І. 24
Косенко В.В. 118
Костомаров М.І. 335
Крижаніч Ю. 119
Куліш П. 165, 203 – 220
Кучма Л.Д. 291

Лазарчук А.Г. 221 – 226
Лазарчук І.А. 227 – 232
Лещенко В.С. 233 – 236
Литвин М.А. 111
Локоть В.Т. (Зорич А.) 237 – 241
Луговець Д. 20
Мазепа І. 116, 120
Макаренко М. 121
Маламлиев П. 9
Маркович О.В. 172
Маслов – Стокіз В. 242 – 244
Мизко Т. 42, 122
Мохонько І.В. 111
Олійник А. 245 – 260
Павленко М.І. 123
Палій С. 261 – 279
Палій Ф. 264
Петрункевич І.І. 280 – 284
Плющ І.С. 209, 212, 285 – 291
Потебня О. 67
Рігельман А.І. 156
Рой А.Г. 111
Романенко І. 111
Русов О.О. 65, 67
Савченко – Бельський М.О. 124, 125
Саєнко Н.О. 111
Саєнко О.Ф. 111, 292 – 316
Семенова О. 20
Сенцовський В. 317 – 328
Сміян П.К. 111
Соболевський Д. 42
Сомко Я.С. 126
Стеценко О.Н. 91
Тарновський В. 264
Титов В.Г. 329 – 334
Трешников А.Ф. 9
Фигнер В. 147
Фрадкін М.З. 111
Франко І. 197, 243
Хоменко М.М. 111
Хотінок І.П. 111
Червинський П.П. 65
Шафонський О. 156
Шевченко Т.Г. 263, 335 – 343
Юрченко О.К. 111